

ΦΩΤΙΟΥ ΑΡ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ
Βοηθοῦ τῆς Ἑδρας Βυζαντινῆς Φιλολογίας

ΑΓΙΟΣ ΒΑΚΧΟΣ Ο ΝΕΟΣ

Α' ΑΓΙΟΛΟΓΙΚΑ

Ὁ παλαιότερος ὁμώνυμος ἅγιος Βάκχος εἶναι ὁ γνωστός στρατιωτικός ἅγιος ποῦ μαζὶ μετὸν Σέργιο ἐμαρτύρησε ἐπὶ Μαξιμιανοῦ στὰ τέλη τοῦ 3ου αἰ. (BHG³ 1624 - 5). Ὁ νέος ἅγιος Βάκχος ἐμαρτύρησε ἀπὸ τοὺς Ἀγαρηνοὺς στὴν Παλαιστίνη ἐπὶ Εἰρήνης καὶ Κωνσταντίνου (780-797), ἐνῶ ἀκόμη ἦταν 18 πάνω-κάτω ἐτῶν. Στὸ δελτίο τῆς BHG³ 209 χρονολογεῖται τὸ μαρτύριό του στὰ τέλη τοῦ 8ου αἰ., καὶ στὸ *Auctarium* 209b ὀρίζεται πὺδ συγκεκριμένα στὰ ἔτη 786 - 787.

Τὰ ἀγιολογικὰ κείμενα ποῦ ἀναφέρονται στὸν ἅγιο Βάκχο τὸ νέο εἶναι:

α) *Βίος καὶ ἀθλήσις τοῦ ὁσίου καὶ νέου μάρτυρος Βάκχου, τοῦ μαρτυρήσαντος ἐν τοῖς χρόνοις ἡμῶν ἐν Παλαιστίνῃ, ἐπὶ Εἰρήνης καὶ Κωνσταντίνου τῶν φιλοχρίστων ἡμῶν βασιλέων*. ἐκδ. Fr. Combefis, *Christi martyrum lecta trias, Hyacinthus Amastrensis, Bacchus et Elias novi martyres, Agarenico pridem mucrone sublati.*, Parisiis 1666, σσ. 61-126 (BHG³ 209).

β) ἀνέκδοτο ἐκτεταμένο συναξάριο (*synaxarium fusiis*) στὸν κῶδ. Ἑθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν 2108¹, φφ. 126 - 129² (*Auctarium* 209b).

Ὁ ἅγιος γεννήθηκε στὴν πόλη Μαῖουμᾶ τῆς Παλαιστίνης ἀπὸ πα-

¹. Σύντομη περιγραφή τοῦ κώδικα αὐτοῦ βλ. στὴ μελέτη μου γιὰ τὸν «Ἅγιο Ἀλέξανδρο Πύδνης ἢ Θεσσαλονίκης», *Ἑλληνικά* 29 (1976) 270.

τέρα εξισλαμισμένο χριστιανό και μητέρα κρυπτοχριστιανή. Τα γεγονότα δρίζονται στο έτος 6296 (= 787/8)² κατά την έκδοση Combefis ή 6290 (= 781/2) κατά τον κώδ. 'Αθην. 2108. Τρίτος κατά σειρά από τους επτά αδελφούς του, πήρε το 'Αραβικό όνομα Δαχάκ, «... δς παρ' Έλλησιν μεθερμηνεόμενος Γελάσιος προσηγόρευται»³. ο νεαρός Δαχάκ επιθυμώντας να γίνη χριστιανός βαπτίστηκε 18 περίπου ετών, ονομάστηκε Βάκχος και έγινε μοναχός στη λαύρα του 'Αγίου Σάβα. Περιφερόμενος στα μοναστήρια της Παλαιστίνης, για να μη τον αναγνωρίσουν οι 'Αγαρηνοί, συναντήθηκε με τη μητέρα του, της διηγήθηκε πώς έλαβε το σχήμα του μοναχού και της μετέδωσε το ζήλο να εκχριστιανίση τους αδελφούς του, πράγμα που ή εύλαβική γυναίκα τó πέτυχε. Όμως ή σύζυγος ενός αδελφού του, φανατική Μωαμεθανή, αποκάλυψε τόν Βάκχο στους όμοθρήσκους της· σύντομα έπακολούθησε ή σύλληψη του αγίου, τó μαρτύριο και ό άποκεφαλισμός του.

Τό κείμενο που εξέδωσε ό Combefis τó συνόδευσε με Λατινική μετάφραση και σχόλια· στην άρχή των σχολίων ό Γάλλος Δομινικανός μοναχός αναφέρει τó χειρόγραφο που χρησιμοποίησε για την έκδοση και τόν κατά τή γνώμη του συγγραφέα του κειμένου: «... idem ipse Nicetas [Paphlago], qui Hyacinthum Amastrensem laudavit, Acta haec videtur elucubratus esse, modoque oratorio digessisse, quasi fere reliqua, quae grandi illo volumine eius declamationum extant, in Em. Card. Mazarini τού μακαρίτου, bibliotheca»⁴. Τό κείμενο λοιπόν του θίου και μαρτυρίου του αγίου Βάκχου υπήρχε σέ κώδικα που περιείχε και άλλα ρητορικά έγκώμια του Νικήτα Παφλαγόνος, μαζί και με τó έγκώμιο στόν άγιο 'Υάκινθο· ό κώδικας ήταν, σύμφωνα με τά σχόλια του Combefis, μεγάλων

2. Τό θυζαντινό έτος 6296 άντιστοιχεί στους μήνες Σεπτ. 787-Αύγ. 788 κι όχι στά έτη 786 - 787 όπως σημειώνεται στο *Auctarium* 209b.

3. Fr. Combefis, *Christi martyrum lecta trias...*, σ. 69. Τό 'Αραβικό όνομα Dahhak σημαίνει πράγματι «γελαστός», πρβλ. C. Giannelli, *Tetrastici di Teodoro Prodromo sulle feste fisse e sui santi del calendario bizantino*, *AB* 75 (1957) 306-7· G. Garitte, *Le calendrier palestinien-georgien (Sinaiticus 34 (Xe siècle), édité, traduit et commenté par—*, Bruxelles 1958, σ. 197 (*Sinaitica Hagiographica*, n° 30)· *Bibliotheca Sanctorum*, τόμ. II, στ. 688 (λήμμα BAC') (DAHAT) il GIOVANNE υπό Joseph-Marie Sauge).

4. Fr. Combefis, δ.π., σ. 126.

διαστάσεων καὶ ἀνῆκε στὴ βιβλιοθήκη τοῦ καρδινάλιου Mazarin, μ' ἄλλα λόγια ἦταν κώδικας Παρισινός. Σύμφωνα μὲ τὸ Inventaire τοῦ Halkin, τὰ Παρισινὰ χειρόγραφα ποὺ περιέχουν τὸ βίο καὶ μαρτύριο τοῦ Βάκχου τοῦ νέου εἶναι τὰ ἀκόλουθα δύο: «Paris. gr. 1180, membr., s. X, fol. 347. Nicetae Paphlagonis orationes, insertis aliis nonnullis» καὶ «Paris. gr. 1553, chart., s. XIV, fol. 301. Metaphrastes decembris»⁵. Σύμφωνα πάλι μὲ τὸν κατάλογο τοῦ Omont, ὁ Paris. gr. 1180 προέρχεται ἀπὸ τὴ βιβλιοθήκη τοῦ καρδινάλιου Mazarin καὶ εἶναι πράγματι μεγάλων διαστάσεων⁶. πὸ συγκεκριμένα ὁ Ehrhard δίνει τὶς ἀκριβεῖς διαστάσεις, 38×25⁷. Μετὰ ἀπ' αὐτὰ φαίνεται πὼς τὸ χειρόγραφο ἀπ' τὸ ὁποῖο ἐξέδωσε τὸ κείμενο ὁ Combefis εἶναι ὁ Paris. gr. 1180, φφ. 132-141. Ἐπειδὴ τὰ 29 ἀπὸ τὰ 39 κείμενα ποὺ περιέχονται στὸν κώδικα αὐτὸν εἶναι ἀγιολογικὰ ἐγκώμια τοῦ Νικήτα Παφλαγόνος, ὁ Combefis δέχθηκε καὶ τὸ κείμενο αὐτὸ σὰν ἔργο τοῦ Νικήτα. Ὅμως κάτι τέτοιο δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ δεκτό: ὕστερα ἀπὸ παραβολὴ τοῦ κειμένου μὲ ἄλλα ἀγιολογικὰ ἐγκώμια τοῦ Νικήτα⁸, καὶ μὲ τὴν ἐπικουρίαν ὧσων ὑποστηρίζει ὁ L. G. Westerink (ἀπὸ τοὺς τελευταίους καὶ ἐμπεριστατωμένους μελετητὲς τοῦ Νικήτα)⁹, κατέληξα νὰ δεχθῶ ὅτι οὔτε ἡ ἀδιάκοπη ρητορικὴ διάθεση, οὔτε τὸ ὕφος ἢ τὸ λεξιλόγιο τοῦ Νικήτα μποροῦν ν' ἀνιχνευθοῦν στὸ κείμενο. Ἄλλωστε ὁ Νικήτας Παφλαγὼν ἀκολουθεῖ ἓνα σταθερὸ ἐγκωμιαστικὸ τύπο, ἐνῶ τὸ κείμενο ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ μένει κυρίως στὴν ἀγιολογικὴ ἀφήγηση, γι' αὐτὸ καὶ τι- τολοφορήθηκε σωστὰ «βίος καὶ ἄθλησις» κι ὄχι «ἐγκώμιον».

5. Fr. Halkin, *Manuscripts grecs de Paris, Inventaire Hagiographique*, Bruxelles 1968, σσ. 131 καὶ 209 ἀντίστοιχα (*Subsidia Hagiographica*, n° 44).

6. H. Omont, *Inventaire sommaire des manuscrits grecs de la Bibliothèque Nationale*, première partie, Paris 1886, σσ. 245-6.

7. A. Ehrhard, *Überlieferung und Bestand der hagiographischen und homiletischen Literatur der griechischen Kirche*, t. II, Leipzig 1938, σσ. 239-42.

8. Στὴν PG 105, σσ. 15-488 περιλαμβάνονται 20 ἀγιολογικὰ ἐγκώμια τοῦ Νικήτα Παφλαγόνος· πλήρεις παραπομπὲς στὰ ἀγιολογικὰ ἔργα τοῦ Νικήτα μπορεῖ κανεὶς νὰ βρῇ χρησιμοποιώντας τὸν *Indicem Auctorum* τῆς BHG³, t. III, σσ. 260-1 καὶ τοῦ *Auctarium*, σ. 300.

9. Leendert G. Westerink, *Trois textes inédits sur saint Diomède de Nicée*, AB 84 (1966) 166-7· τοῦ ἴδιου, *Nicetas the Paphlagonian on the End of the World*, *Μελετήματα στὴ μνήμη Βασιλείου Λαούρδα*, Θεσσαλονίκη 1975, σ. 177. Τὴν πρόσφατη βιβλιογραφία γιὰ τὸν Νικήτα βλ. στοῦ Ἀθανασίου Φ. Μαρκοπούλου, Ἡ χρονολογία τοῦ Ψευδοσυμεῶν καὶ οἱ πηγές της, Ἰωάννινα 1978, σ. 167 σημ. 48.

Τὸ κείμενο ἀρχίζει μὲ ἓνα λογοτεχνικὰ ἐπιτυχημένο πρόλογο, στὸν ὁποῖο ὁ συγγραφέας ἀντιδιαστέλλει τοὺς μανιώδεις θεατὲς τοῦ ἵπποδρόμου ἀπὸ τοὺς τακτικούς φιλακόλουθους πιστούς, ποὺ ἀποτελοῦν τὸ χριστεπώνυμο ἐκκλησίασμα. Οἱ πιστοὶ εἶναι συγκεντρωμένοι στὴν ἐκκλησία τὴν ἡμέρα τῆς ἐορτῆς τοῦ ἁγίου Βάκχου: «ὦ συνετὸν καὶ σεπτὸν ἀκροατήριον, τῆς τήμερον ἡμῖν ἐορταζομένης πανηγύρεως τὴν ἀριστείαν τοῖς φιλοθέοις καὶ φιλομάρτυσιν, ἐκ τῶν τῆς γλώττης διεξόδων προπετῶς προτιθέμενος, κοινωνοὺς πάντας ὑμᾶς ἐξαιτῶ γενέσθαι τῆς κοινωφελοῦς διηγήσεως»¹⁰. Κατόπιν ὁ συγγραφέας-ὁμιλητῆς περνάει στὴν ἀγιολογικὴ ἀφήγηση, μὲ σποραδικὰ ἐγκωμιαστικὰ ἀποστροφές. Εἶναι φανερὸ ὅτι ἀντλεῖ τὰ γεγονότα ἀπὸ μιὰ πηγὴ ποὺ πολὺ πιθανὸ νὰ ἦταν ἡ πρωτότυπη μορφή τοῦ βίου καὶ μαρτυρίου. Μερικὰ σημεῖα εἶναι χαρακτηριστικά: ὅταν ὁ συγγραφέας περιγράφει κάποιον λειτουργικὸ ἔθιμο τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων ἀρχίζει μὲ τὰ λόγια «... καὶ γὰρ ἐν τῷ τῆς Ἐφῶς τοιοῦτόν τι παραδέδοται ἔθος...»¹¹. Παρακάτω λέγει ὅτι ὁ ἅγιος Βάκχος «... κατήχθη ἐν τῷ ξενοδοχείῳ τοῦ ἁγίου Σάβα, τῷ ὄντι ἐν Ἱεροσολύμοις, τὸ λεγόμενον παρὰ τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν Μετόχιον»¹². Οἱ Κωνσταντινουπολίτες παρουσιάζονται σὰν κάποιοι τρίτοι μὲ τὴν ἐκφραση αὐτή. Ἄλλου πάλι: «... ὦ συνετὸν καὶ θεῖον ἀκροατήριον, ὦ χορὸς φιλόμαρτυς, ὦ σύστημα ζέον τῷ πόθῳ τῶν ἀθλητῶν, ὦ θρεμμάτων τῆς Ἱερουσαλήμ Χριστιανικωτάτων»¹³. Ἐνῶ προσφωνεῖ τὸ ἀκροατήριον ἀναφέρεται σὲ «θρέμματα τῆς Ἱερουσαλήμ» ἐδῶ μᾶλλον δμως ἐννοεῖ τοὺς παρισταμένους στὸν ἀποκεφαλισμὸ τοῦ ἁγίου Βάκχου Ἱεροσολυμίτες Χριστιανούς. Οἱ τελευταῖοι ἔσπευσαν ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατο τοῦ ἁγίου νὰ ἀποσπᾶσουν κάτι ἀπὸ τὴν ἐνδυμασία κι ἀπὸ τὸ χῶμα ἀκόμα ὅπου χύθηκε τὸ αἷμα τοῦ μάρτυρος· κατὰ τὸ κείμενο, «... ὃς παρ' αὐτοῖς ἐωρᾶτο ληστροκώτατος, οὗτος παρὰ Θεοῦ, καὶ ἡμῖν, φιλοχριστότατος»¹⁴. Ἀκόμα ὁ μάρτυς παρουσιάζεται ὡς «...τῆς ἡμετέρας γενεᾶς ἐγκαλλώπισμα...»¹⁵. Καὶ τὸ κείμενο τελειώνει μ' ἓνα σύντομο ἐπίλογο καὶ τυπικὴ ἐπὶ κλήση στὸν ἅγιο. Δὲν ἀναφέρεται, τέλος, καθόλου ἡ ἡμερομηνία

10. Combefis, δ.π., σσ. 62-63.

11. δ.π., σ. 68.

12. δ.π., σσ. 79-80.

13. δ.π., σ. 120.

14. δ.π., σ. 120.

15. δ.π., σ. 125.

τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου. Ἀνάλυση τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Βάκχου ἔκαμε ὁ Loparev στή μελέτη του γιά τοὺς βυζαντινοὺς βίους ἁγίων στὸν Η΄-Θ΄, αἰ.¹⁶

Τὸ ἀνέκδοτο ἐκτεταμένο συναξάριο τοῦ Ἀθηναϊκοῦ κώδ. 2108, φφ. 126-129 προέρχεται ἀσφαλῶς ἀπὸ τὸ προηγούμενο κείμενο· εἶναι δηλ. μιὰ «ἐπιτομή» τοῦ βίου καὶ μαρτυρίου, χωρὶς τὸν πρόλογο καὶ ἐπίλογο καὶ τὶς ἐγκωμιαστικὲς ἀποστροφὲς τοῦ δευτέρου. Ὑπάρχουν πάρα πολλὲς ὁμοιες ἐκφράσεις στὴν ἐπιτομή καὶ στὸ βίο καὶ μαρτύριο ποὺ δείχνουν τὴν ἐξάρτηση τῆς πρώτης ἀπὸ τὸ δεύτερο. Ἀκολουθεῖ ἐξ ἄλλου πιστὰ τὴν ἀγιολογικὴ ἀφήγηση τοῦ βίου καὶ μαρτυρίου καὶ γενικὰ ἡ ἐπιτομή τοῦ Ἀθην. 2108 δὲν παρουσιάζει διαφορὲς παρὰ μόνο σὲ δυὸ σημεία. Συγκεκριμένα ἡ ἐπιτομή αὐτὴ ἀναφέρει τὴν ἡμερομηνία τοῦ μαρτυρίου: «...τὴν μακαρίαν τοῦ ἁοιδίμου μάρτυρος τέτμηκεν κάραν, μηνὶ ἀπριλλέως ἰς'»¹⁷. Στὶς 16 Δεκεμβρίου δηλ. τοποθετεῖ ἡ ἐπιτομή τὸ μαρτύριο. Ἀλλὰ ἔχει καὶ μιὰ ἄλλη διαφορὰ ἡ ἐπιτομή· ἡ χρονολογία ποὺ δίνει στὴν ἀρχὴ εἶναι 6290 καὶ ὄχι 6296, καὶ κατὰ τρόπο σαφῆ παρουσιάζεται ὡς τὸ ἔτος τοῦ γάμου τῶν γονέων τοῦ μάρτυρος: «Ἐν τοῖς χρόνοις τῶν ὀρθοδόξων καὶ φιλοχρίστων βασιλέων Εἰρήνης καὶ Κωνσταντίνου τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, κρατούντων τὴν μεγίστην βασιλείαν τῶν Ῥωμαίων, ἐν ἔτει ςςή', ἀρχιερατεύοντος Ἱεροσολύμων Ἡλίας καὶ ἐν τῷ τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνῳ ἐγκαθιδρυμένου, τούτου τοῦ ἁοιδίμου Βάκχου ὁ πατὴρ, Χριστιανὸς ἐκ προγόνων ὑπάρχων, χριστιανικωτάτῃ καὶ γυναικὶ συνεζεύχθη»¹⁸. Καὶ οἱ δύο χρονολογίαι, 6296 (= 787/8) καὶ 6290 (= 781/2) περιλαμβάνονται στὰ χρόνια τῆς συμβασιλείας Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης (780-797) καὶ τῆς πατριαρχείας Ἡλίας Β΄ Ἱεροσολύμων (770-797).

Β΄ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΑ

Στὸ σημεῖο αὐτὸ, θὰ πρέπει νὰ ἐξετασθῇ τὸ θέμα τῆς χρονολογίας τοῦ μαρτυρίου. Στὴ BHG³ τοποθετεῖται τὸ μαρτύριο στὰ τέλη τοῦ 8οῦ αἰ., καὶ στὸ *Auctarium* στὰ ἔτη 786/7. Ἀλλὰ ὥς διαβάσουμε τὰ κείμενα, καὶ

16. Chr. Loparev, Βυζαντινοὶ βίοι ἁγίων τοῦ 8οῦ καὶ 9οῦ αἰ. (ρωσικά), VVr 19 (1912) 33-35.

17. Ἀθην. 2108, φ. 129'.

18. Ἀθην. 2108, φ. 126.

πρώτα στην έκδοση τοῦ Combefis: «Ἐν ἔτει 587ς, ἀρχιερατεύοντος Ἱεροσολύμων Ἡλίας, καὶ ἐν τῷ τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνῳ ἐγκαθιδρυμένου, βασιλευόντων τε τῆς Ῥωμαίων βασιλείας Εἰρήνης καὶ Κωνσταντίνου τῶν χριστιανικωτάτων καὶ ὀρθοδόξων βασιλέων, γέγονε τις ἀνὴρ ἐκ τῆς Παλαιστίνων ὁρμώμενος χώρας, ἐν πόλει τοῦ Μαίουμᾶ τὴν οἰκησιν ἔχων πλησίον Γάζης, ἣτις ἀφίσταται Ἱεροσολύμων μονὰς δύο· ὅστις Χριστιανὸς ἐκ προγόνων ὑπάρχων, χριστιανικωτάτῃ συνεζεύχθη γυναικί»¹⁹. Τὸ κείμενο τὸ ἀντίστοιχο τοῦ Ἀθην. 2108 παραθέσαμε λίγο παραπάνω. Ἔτσι, ὅπως μᾶς δίνεται ἡ χρονολογία, παρουσιάζεται σὰν πραγματικὴ ἀφετηρία τῶν γεγονότων καὶ ὄχι σὰν χρονολογία μαρτυρίου, μ' ἄλλα λόγια δίνεται σὰν ἔτος τοῦ γάμου τῶν γονέων τοῦ μάρτυρος. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Lorange, δεχόμενος τὸ 6296 καὶ σὰν ἔτος γεννήσεως τοῦ Δαχάκ, τοποθέτησε τὸ χρόνο τῆς βαπτίσεως τοῦ Δαχάκ-Βάκχου στὰ 806 (788+18=806)²⁰. Ἄν ὅμως δεχτοῦμε τὸ 6296 (787/8) σὰν ἔτος γάμου τῶν γονέων τοῦ μάρτυρος, τότε ὅπωςδῆποτε τὸ μαρτύριο τοῦ Βάκχου θὰ πρέπει νὰ τοποθετηθῇ στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς βασιλείας Νικηφόρου τοῦ Α' (802-811) καὶ ὄχι, ὅπως τιτλοφοροῦνται τὰ ἀγιολογικὰ κείμενα, στὰ χρόνια Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης: «Βίος καὶ ἀθλήσις τοῦ ὁσίου καὶ νέου μάρτυρος Βάκχου, τοῦ μαρτυρήσαντος ἐν τοῖς χρόνοις ἡμῶν ἐν Παλαιστίνῃ, ἐπὶ Εἰρήνης καὶ Κωνσταντίνου τῶν φιλοχρίστων ἡμῶν βασιλέων»²¹. Θὰ μπορούσε βέβαια κανεὶς νὰ παρατηρήσῃ πὼς συχνὰ οἱ τίτλοι τῶν ἀγιολογικῶν κειμένων ὀφείλονται στοὺς ἀντιγραφεῖς καὶ ὄχι στοὺς συγγραφεῖς τῶν. Γιατὶ ὅμως ἡ μόνη χρονολογία ποὺ δίνει τὸ κείμενο νὰ εἶναι τὸ ἔτος τοῦ γάμου τῶν γονέων τοῦ μάρτυρος καὶ ὄχι, ὅπως εἶναι φυσικὸ, τὸ ἔτος τοῦ μαρτυρίου; Ἐδῶ ἴσως θὰ πρέπει νὰ θυμηθοῦμε ὅτι ὁ συγγραφεὺς τοῦ κειμένου δὲν εἶναι αὐτόπτης τῶν γεγονότων καὶ ὅτι εἶναι φανερὸ πὼς διανθίζει μὲ ἐγκωμιαστικὰ στοιχεῖα μιὰ πρώτη μορφή τοῦ βίου καὶ μαρτυρίου. Ἔτσι μπορούμε νὰ προχωρήσουμε στὴν ἀκόλουθη ὑπόθεση: τὸ πρῶτο κείμενο ποὺ εἶχε ὑπ' ὄψιν του ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἐκδεδομένου κειμένου τοποθετοῦσε πραγματικὰ τὸ μαρτύριο στὸ ἔτος

19. Combefis, δ.π., σσ. 65-66.

20. Lorange, δ.π., σ. 35.

21. Τὸν ἴδιο τίτλο μὲ τὴν προσθήκη τῶν λέξεων «καὶ ὀρθοδόξων» δίνει ὁ κώδ. Μονῆς 88 τῆς Θεολ. Σχολῆς Χάλκης τοῦ 10ου αἰ., ὁ ὁποῖος στὰ φφ. 126'-137' περιλαμβάνει τὸ κείμενο BHG³ 209· 6λ. H[ippolyte] D[elehaye], *Catalogus codicum hagiographicorum graecorum Bibliothecae Scholae Theologicae in Chalce insula*, AB 44 (1926) 17.

ςας' (6296): ὁ συγγραφέας ὁμως ἀνέφερε τὸ ἔτος αὐτὸ στὴν ἀρχή, ἔχοντας θέβαια στὸ νοῦ του ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ ἔτος μαρτυρίου, ἀλλὰ μὴ προσέχοντας πὼς στὴ δική του ἀφήγηση ἄθελά του τὸ παρουσιάζει σάν χρονολογικὴ ἀφετηρία τῶν γεγονότων.

Θὰ μέναμε ὁμως μὲ τὶς ὑποθέσεις αὐτές, ἂν δὲν μᾶς ἔδινε τὴ λύση τὸ Παλαιστινο-γεωργιανὸ καλενδᾶριο τοῦ Σιναΐτικοῦ γεωργιανοῦ κώδικα 34 τοῦ 10ου αἰ. Τὸ καλενδᾶριο αὐτὸ δυὸ φορές ἀναγράφει τὴ μνήμη τοῦ μάρτυρος Βάκχου: στίς 11 Ἀπριλίου, *Βάκχου τοῦ μάρτυρος ποὺ ἐμαρτύρησε στίς μέρες τοῦ ἀμῆρᾶ Harthama*, καὶ στίς 22 Δεκεμβρίου, *Βάκχου τοῦ μοναχοῦ ἀπλῶς*²². Ἡ ἡμέρα τῆς μνήμης τοῦ στὴ δεύτερη ἀναγραφὴ, πολὺ κοντὰ στίς 15-18 Δεκεμβρίου ποὺ μᾶς δίνουν οἱ ἑλληνικὲς ἀγιολογικὲς πηγές, πείθει ὅτι πρόκειται γιὰ τὸ Βάκχο τὸ νέο²³. Ἀλλὰ καὶ τὴν πρώτη ἀναγραφὴ ὁ ἐκδότης τοῦ καλενδαρίου Garitte ταύτισε μὲ τὴ μνήμη τοῦ Βάκχου τοῦ νέου, μετατρέποντας ὁμως λανθασμένα τὸ 6296 σὲ ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ 786/7 ἀντὶ τοῦ ὁρθοῦ 787/8. Ὁ Garitte παρατήρησε ἐπίσης ὅτι τὸ κείμενο τοῦ Combefis δὲν δίνει τὸ ὄνομα τοῦ ἀμῆρᾶ τῶν Ἱεροσολύμων, τὸ ὁποῖο μᾶς δίνει τὸ Παλαιστινο-γεωργιανὸ καλενδᾶριο· ὁμως ὁ Garitte στὸ σχολιασμὸ του δὲν ἀπασχολήθηκε μὲ τὴν ἐξακρίβωση τοῦ προσώπου τοῦ Harthama. Ὁ ἀμῆρᾶς αὐτὸς εἶναι γνωστὸ ἱστορικὸ πρόσωπο, ὅπως εὐκόλα μποροῦμε νὰ τὸ πληροφορηθοῦμε ἀπὸ τὴν νέα ἐκδοσὴ τῆς *Encyclopédie de l' Islam*: ὁ Harthama ἦταν στρατηγὸς καὶ κυβερνήτης τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀββασιδῶν, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ θάνατο τοῦ χαλίφη al-Hadi ἀπελευθέρωσε τὸν Harun al-Raschid ἀπὸ τὴ φυλακὴ καὶ τὸν βοήθησε στὴν ἐνθρόνισή του (786): αὐτὸ τοῦ ἐξασφάλισε τὴν εὐνοία τοῦ χαλίφη ποὺ τοῦ ἐμπιστεύθηκε τὴ διοίκηση τῆς Παλαιστίνης, ἀργότερα τῆς Ἀφρικῆς καὶ κατόπιν τὴ διοίκηση τῆς φρουρᾶς του (γύρω στὰ 797)²⁵. Ἐπομένως ἐπαληθεύεται ὅτι ὁ μάρτυς Βάκχος ποὺ ἀναγράφει τὸ Παλαιστινο-γεωργιανὸ καλενδᾶριο στίς 11 Ἀπριλίου εἶναι ὁ ἅγιος Βάκχος ὁ νέος, ποὺ ἀσφαλῶς πλεον ἐμαρτύρησε ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης καὶ ἐπὶ Harthama

22. Garitte, δ.π., σσ. 59 καὶ 111 ἀντίστοιχα.

23. Garitte, δ.π., σσ. 414 - 15· πρβλ. *Bibliotheca Sanctorum*, δ.π.

24. Garitte, δ.π., σ. 197. Ἡ ἴδια χρονολογία σημειώνεται καὶ στὸ *Auctarium* 209.

25. *Encyclopédie de l' Islam*, nouvelle édition, t. III, Leyde-Paris 1971, σ. 238 (λῆμμα HARTHAMA ὑπὸ Ch. Pellat)· πρβλ. D. Sourdel, *Le Vizirat 'Abbaside de 749 à 936*, t. 1, Damas 1959, σσ. 206 - 7.

άμηνῃ Παλαιστίνης. Ἐφόσον ὁ Harthama διορίστηκε διοικητὴς τῆς Παλαιστίνης μετὰ τὴν ἐνθρόνιση τοῦ Harun al-Raschid τὸ 786, ἀπορρίπτεται ἡ χρονολογία 6290 (=781/2) τοῦ Ἀθην. 2108 καὶ μένει μόνον ἡ χρονολογία 6296(=787/8) ὡς ἔτος μαρτυρίου τοῦ Βάκχου. Τὰ νέα στοιχεῖα, δηλ. τὸ ὄνομα τοῦ ἀμηνῃ καὶ ἡ 11 Ἀπριλίου ὡς ἡμέρα μνήμης του, ποὺ μᾶς δίνει τὸ Παλαιστινο-γεωργιανὸ καλενδᾶριο, κάνουν παραδεκτὴ τὴν ὑπαρξὴ μιᾶς ἄλλης, πρώτης καὶ ἱστορικῆς μορφῆς ἀφηγήσεως τῶν γεγονότων²⁶, ἀπ' τὴν ὁποία προέκυψε ἅμεσα ἢ ἔμμεσα τὸ κείμενο ποὺ ἐξέδωσε ὁ Combeffis. Ἄν σωζόταν ἡ πρώτη ἐκείνη μορφή, θὰ εἴχαμε ἓνα ἀκόμη πλήρη ἱστορικὸ βίον τοῦ 8ου αἰ., ὅπως π.χ. εἶναι ὁ ἱστορικὸς βίος τοῦ ἁγίου Ἡλίας τοῦ νέου, μάρτυρα τῆς Δαμασκοῦ τὸ 779 (BHG³ 578-9)²⁷. Ἡ συγγραφή ὅμως αὐτοῦ τοῦ «βίου καὶ μαρτυρίου μετ' ἐγκωμίου» ἀχρήστευσε τὸν παλαιὸ ἱστορικὸ βίον, κάτι πολὺ συνηθισμένο στὴν ἀγιολογία. Ἡ σημαντικὴ, τέλος, πρόσθετη πληροφόρηση ποὺ μᾶς δίνει τὸ Παλαιστινο-γεωργιανὸ καλενδᾶριο μᾶς δημιουργεῖ ἓνα ἐρώτημα σχετικὰ μετὰ τὴν ἡμέρα τῆς μνήμης τοῦ μάρτυρος Βάκχου, ποὺ τὴν τοποθετεῖ καὶ στὶς 11 Ἀπριλίου: εἶναι ἡ μοναδικὴ πηγὴ ποὺ τοποθετεῖ τὴ μνήμη του ἔξω ἀπὸ τὸν Δεκέμβριο, καὶ εὐλογα δημιουργεῖται ἡ ἀπορία σχετικὰ μετὰ τὴν προέλευση τοῦ ἑορτασμοῦ στὶς 11 Ἀπριλίου. Ὁ Garitte παρατήρησε σχετικὰ πὼς πολλὲς ἀπὸ τὶς ἀναγραφὲς τοῦ καλενδαρίου ποὺ εἶναι ἄσχετες μετὰ συναξάρια Κωνσταντινουπολιτικὰ ἢ μηνολόγια Γεωργιανὰ, εἶναι πολὺ πιθανὸ νὰ προέρχονται ἀπὸ Ἱεροσολυμιτικὸ λειτουργικὸ βιβλίο διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ Ἱεροσολυμιτικὸ μηνολόγιον, τῆς μορφῆς ποὺ σώζεται σήμερα σὲ Σιναϊτικὰ Γεωργιανὰ χειρόγραφα.²⁸

Δυὸ συναξάρια στὴ μνήμη τοῦ ἁγίου Βάκχου μᾶς εἶναι γνωστὰ, τὸ ἓνα στὸ Συναξάριο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως²⁹ καὶ τὸ

26. Παρόμοια διαπίστωση κάνει ὁ Garitte στὸ σχολιασμὸ τῆς μνήμης τοῦ μάρτυρα Χριστοφόρου (ἐνὸς ἀπὸ τοὺς 20 Σαβαίτες μάρτυρες τοῦ 797, BHG³ 1200), δ.π., σ. 199.

27. Οἱ ἱστορικὸι βίοι τοῦ 8ου αἰ. ἔχει παρατηρηθῇ ὅτι εἶναι ἡ καλλίτερη πηγὴ εἰδήσεων γιὰ τὴ στάση τοῦ Χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ ἀπέναντι στοὺς Μουσουλμάνους στὶς καθημερινὲς τοὺς σχέσεις στὰ κατεχόμενα ἐδάφη, ἀλλὰ καὶ μέσα στὰ ὅρια τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας· βλ. Meyendorff, *Byzantine Views of Islam*, *Dumbarton Oaks Papers* 18 (1964) 129 κ.ἑξ.

28. Garitte, δ.π., σ. 33.

29. H. Delehaye, *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae*, Bruxelles 1902, στ. 310-12.

ἄλλο στοὺς Μηνολόγιο τοῦ Βασιλείου τοῦ Β'³⁰: καὶ τὰ δύο ἀναφέρουν ὅτι τὸ μάρτυρα πρόδωσε στοὺς Ἀγαρηνοὺς ὁ ἀδελφός του καὶ ὄχι ἡ σύζυγός του· τὸ δεύτερο μάλιστα Συναξάριο γράφει ὅτι ὁ ἴδιος ὁ ἅγιος Βάκχος «...ἐλθὼν εἰς τὰ οἰκεῖα τοὺς πέντε ἀδελφοὺς ἐβάπτισεν». Τὸ πιθανότερο εἶναι ὅτι αὐτὲς οἱ μικροπαραλλαγές ὀφείλονται στὴν παράλειψη λεπτομερειῶν χάριν τῆς συντομίας τοῦ συναξαρίου.

Γ' ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΚΑ

Τὸ ὕμνογραφικὸ ὕλικό στὴ μνήμη τοῦ ἁγίου Βάκχου ποὺ καταγράφει ἡ Follieri στὰ Initia³¹ ἀποτελεῖται ἀπὸ παραπομπὲς στὶς ἐκδόσεις τοῦ ἱαμβικοῦ διστίχου συναξαριακοῦ ἐπιγράμματος τοῦ ἁγίου καὶ μιὰ παραπομπή στοὺς «Ταμεῖον» τοῦ Εὐστρατιάδῃ: στὸν Ἑκκλησιαστικὸ Φάρο 40(1941) 85 ὁ Εὐστρατιάδης σημείωσε τὰ initia ἀκολουθίας τοῦ ὁσιομάρτυρος Βάκχου ἀπὸ τὸν Paris. gr. 1623, φ. 48· ὁ κανὼν τῆς ἀκολουθίας εἶναι κοινὸς γιὰ τοὺς ἁγίους ποὺ ἐορτάζονται στὶς 16 Δεκεμβρίου. Ὁ τίτλος στὸν κώδικα αὐτὸν εἶναι ὁ ἀκόλουθος: «Μηνὶ τῷ αὐτῷ ις'. Τοῦ ἁγίου προφήτου Ἀγγαίου· καὶ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Μαρίνου· καὶ τῶν ἁγίων μαρτύρων Εὐσταθίου, Ἀνατολίου καὶ Θεοσπείου· καὶ τοῦ ἁγίου ὁσιομάρτυρος Βάκχου· καὶ τῆς ἁγίας Θεοφανοῦς, τῆς αἰοδίμου βασιλίσσης»³². Ἕνα στιχηρὸ στοὺς φ. 48· εἶναι ἀφιερωμένο στὸν ἅγιο Βάκχο καὶ ἀπὸ τὸ ἴδιο φύλλο ἀρχίζει ὁ κοινὸς κανὼν: σὲ κάθε ὥδῃ τὰ δύο πρῶτα τροπάρια εἶναι ἀφιερωμένα στὸν προφήτη Ἀγγαῖο καὶ ἀκολουθοῦν ἀπὸ ἓνα τροπάριο στὸν ἅγιο Μαρῖνο, ἓνα καὶ γιὰ τοὺς τρεῖς μάρτυρες Εὐστάθιο, Ἀνατόλιο καὶ Θεοσπέσιο, ἓνα στὸν ἅγιο Βάκχο καὶ ἓνα στὴν ἁγία Θεοφανώ. Στὸ περιθώριο τοῦ χειρογράφου βραχυγραφοῦνται τὰ ὀνόματα τῶν ἁγίων στοὺς ὁποίους ἀφιερώνονται τὰ τροπάρια.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴ γνωστὴ αὐτὴ ἀνέκδοτη ἀκολουθία ἐπισήμανα σὲ δύο χειρόγραφα Σιναϊτικὰ μηναιὰ τοῦ Δεκεμβρίου καὶ ἄλλα ἄγνωστα

30. PG 117, 212-13.

31. H. Follieri, Initia Hymnorum Ecclesiae Graecae, t. 5², Città del Vaticano 1966, σ. 51.

32. Paris. gr. 1623, φ. 48. Ἀπὸ λάθος ὁ Εὐστρατιάδης στοὺς Ἀγιολόγιο, σ. 69 σημειώνει ὅτι ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Βάκχου θρῖσκεται στὸν Παρισινὸ κώδικα 1263 [γρ. 1623], φ. 48a.

ὕμνογραφικὰ κείμενα. Ὁ Sin. gr. 578, φ. 16^ν δίνει τίτλο: «*Μηνὶ τῷ αὐτῷ ις΄. Τοῦ ἁγίου προφήτου Ἀγγαίου καὶ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Μαρίνου καὶ τοῦ ὁσιομάρτυρος Βάκχου τοῦ νέου*»· κατόπιν ὅμως στὰ φφ. 16^ν-17 περιέχει μόνο ἓνα κάθισμα καὶ δύο στιχηρὰ γιὰ τὸν ἅγιο Βάκχο καὶ ὄχι κανόνα. Ὁ Sin. gr. 583, φ. 105 δίνει τίτλο: «*Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ [ις΄]. Εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Μαρῖνον· καὶ εἰς τὸν ἅγιον ὁσιομάρτυρα Βάκχον τὸν νέον· καὶ εἰς τὴν ἁγίαν Θεοφανῶ τὴν βασίλισσαν*». Ἐνα κάθισμα καὶ δύο στιχηρὰ στὸ φ. 105^ν, στὰ ὁποῖα περιέχονται καὶ παρόμοια τροπάρια τῶν ἄλλων ἁγίων, εἶναι ἀφιερωμένα στὸν ἅγιο Βάκχο, καὶ ἀπὸ τὸ φ. 106 ἀρχίζει ὁ κοινὸς κανὼν: σὲ κάθε ὥδῃ τὰ τρία πρῶτα τροπάρια εἶναι ἀφιερωμένα στὸν προφήτη Ἀγγαῖο (ἂν καὶ ἡ μνήμη του δὲν ἀναφέρεται στὸν τίτλο) καὶ ἀκολουθοῦν ἀπὸ δύο τροπάρια στὸν ἅγιο Μαρῖνο, δύο στὸν ἅγιο Βάκχο καὶ τρία στὴν ἁγία Θεοφανῶ. Στὸ περιθώριο σημειώνονται τὰ ὀνόματα τῶν ἁγίων, ὅπως καὶ στὸν Paris. gr. 1623. Στὴν πρώτη ὥδῃ φαινομενικὰ ἔχουμε δύο τροπάρια στὴν ἁγία Θεοφανῶ, στὴν πραγματικότητα ὅμως εἶναι ἓνα μόνο τροπάριο στὸν ἅγιο Βάκχο καὶ τρία στὴν ἁγία Θεοφανῶ, καὶ τοῦτο γιατί τὸ πρῶτο τροπάριο τῆς Θεοφανοῦς προσγράφεται στὸν Βάκχο· αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὶς βραχυγραφίες τῶν ὀνομάτων τῶν ἁγίων στὸ περιθώριο, ὅπου τὸ ὄνομα τῆς Θεοφανοῦς γράφεται στὸ δεύτερο τροπάριο ποὺ τῆς ἀνήκει. Ἡ σύγχυση ἔγινε γιατί τὸ ἀμφισβητούμενο τροπάριο (τὸ φαινομενικὰ δεύτερο στὸν ἅγιο Βάκχο, ἀλλὰ οὐσιαστικὰ πρῶτο στὴν ἁγία Θεοφανῶ) δὲν ἀναφέρεται σὲ συγκεκριμένο ἅγιο, ἀλλὰ στὸ Θεό: «*τῷ σκῆπτρα φέροντι ἐν αἰδίῳ χειρί... μέλλομέν ὡς Θεῶ...*»³³. Ἡ ἔκφραση αὐτὴ μᾶς φέρνει στὸ νοῦ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ -Βασιλέως καὶ μᾶς κάνει νὰ δεχθοῦμε ὅτι τὸ τροπάριο αὐτὸ πρέπει νὰ ἀποδοθῇ στὴν ἁγία Θεοφανῶ τῇ βασίλισσα. Ἐξάλλου τὸ τροπάριο αὐτὸ στὸν Paris. gr. 1623, φ. 48^ν προσγράφεται στὴν ἁγία Θεοφανῶ. Τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ δύο τροπάρια τοῦ ἁγίου Βάκχου ποὺ περιέχονται σὲ κάθε ὥδῃ στὸν Sin. gr. 583, εἶναι αὐτὸ ποὺ μᾶς παραδίδει καὶ ὁ Paris. gr. 1623, ἀπὸ ἓνα μόνο ὅμως σὲ κάθε ὥδῃ. Ἀπὸ τὸ ὕμνογραφικὸ ὕλικὸ ποὺ μᾶς παραδίδουν οἱ τρεῖς διαφορετικοὶ κώδικες, ἀνασυνέταξα τὴν ἀκολουθία τοῦ ὁσιομάρτυρος Βάκχου τοῦ νέου ποὺ ἐκδίδω παρακάτω.

Ἐνα ἁγιολογικὸ τετράστιχο ἐπίγραμμα τοῦ Θεοδώρου Προδρόμου,

33. Sin. gr. 583, φ. 106^ν· πρβλ. Paris gr. 1623, φ. 48^ν.

άρ. 107, εἶναι ἀφιερωμένο στοῦ μάρτυρα Γελάσιο, στίς 27 ἢ 28 Φεβρουαρίου³⁴. Τὸ περιεχόμενο ὁμῶς τοῦ τετραστίχου δὲν ἀνταποκρίνεται στὰ ἀγιολογικὰ δεδομένα γιὰ τὸ μάρτυρα Γελάσιο, ὅπως σωστὰ παρατήρησε ὁ ἐκδότης τῶν τετραστίχων C. Giannelli³⁵. Ὁ Θ. Πρόδρομος σύγχυσε στὴ μνήμη του τὸ μάρτυρα Γελάσιο μὲ τὸ μάρτυρα Βάκχο, γιατί κι ὁ δεύτερος ὀνομαζόταν Γελάσιος (=Δαχάκ) πρὶν βαπτισθῇ Χριστιανός, κι ἔτσι ἔγραψε ἓνα ἐπίγραμμα γιὰ τὸν πρῶτο μὲ τὰ ἀγιολογικὰ δεδομένα τοῦ δεύτερου. Ὅπως χαρακτηριστικὰ παρατήρησε ὁ Giannelli, πρόκειται γιὰ ἓνα «scherzo che ha giuocato la memoria a Teodoro Prodromo».

Δ' ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΚΑ

Ἡ ἡμέρα τῆς μνήμης τοῦ ἁγίου δὲν εἶναι ἀπόλυτα σταθερή. Τὸ ἀγιολογικὸ κείμενο ποὺ ἐξέδωσε ὁ Combefis δὲν ἀναφέρει ἡμερομηνία μαρτυρίου. Τὸ ἐκτεταμένο συναξάριο τοῦ Ἀθην. 2108 τὴν τοποθετεῖ στίς 16 Δεκεμβρίου. Καὶ οἱ τρεῖς ὑμνογραφικοὶ κώδικες ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω τοποθετοῦν τὴν ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Βάκχου στίς 16 Δεκεμβρίου. Κατὰ τὸ Συναξάριο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἡ μνήμη του τοποθετεῖται στίς 15 Δεκεμβρίου καὶ τὴν ἴδια ἡμέρα τὰ Μηναῖα τῆς Βενετίας ἀναγράφουν τὴ μνήμη του, παραθέτοντας τὸ συναξαριακὸ ἐπίγραμμα καὶ τὸ συναξάριο³⁶. Ἄλλοι συναξαριακοὶ κώδικες ποὺ χρησιμοποίησε ὁ Delehayε στὴν ἐκδοση τοῦ Συναξαρίου τῆς Ἐκκλ. τῆς ΚΠόλεως τοποθετοῦν τὴ μνήμη του στίς 16, 17 καὶ 18 Δεκεμβρίου· οἱ παλαιότεροι πάντως ἀπὸ τοὺς κώδικες αὐτοὺς, ὁ Hierosolym. S. Crucis 40, X-XI saec.(=H) καὶ ὁ Patm. 266, X saec. (=P), ἀναφέρουν τὴ μνήμη τοῦ ἁγίου Βάκχου τοῦ νέου στίς 16 Δεκεμβρίου. Ἐναν ἅγιο Ἰακχο ποὺ ἀναφέρουν τὰ Μηναῖα τῆς Βενετίας στίς 17 Δεκεμβρίου μὲ μόνη τὴν παράθεση τοῦ συναξαριακοῦ του ἐπιγράμματος³⁷, ὁ Martinov³⁸ ταυτίζει μὲ τὸν ἅγιο

34. Giannelli, *Tetrastici di Teodoro Prodromo...*, δ.π., σ. 334.

35. Giannelli, δ.π., σ. 306· πρβλ. W. Weismann, *Gelasinos von Heliopolis. Ein Schauspieler-Märtyrer*, AB 93 (1975) 65 σημ. 2.

36. Βλ. Follieri, δ.π.

37. Βλ. Follieri, δ.π., σ. 143· ἐπίσης Stig Y. Rudberg, *Le synaxaire grec de Lund*, AB 81 (1963) 135: τὸ συναξάριο αὐτὸ, γραμμένο περὶ τὸ 1400, ἀναφέρει στὸ φ. 203

Βάκχο τὸ νέο· ὁ Εὐστρατιάδης ὁμῶς στὸ 'Αγιολόγιο, σ. 205, τὸν ἐπονομάζει «Τριγλνὸν» καὶ σημειώνει ὅτι «...τὴν ἐκ Τριγλίας προέλευσιν αὐτοῦ μανθάνομεν ἐκ τοῦ Παρισινοῦ κώδικος 1578». Ὅπως εἶδαμε παραπάνω, τὸ Παλαιστινο-γεωργιανὸ καλενδάριο τοποθετεῖ τὴ μνήμη Βάκχου τοῦ μάρτυρος στὶς 22 Δεκεμβρίου καὶ στὶς 11 Ἀπριλίου ἐπίσης. Ἐπικρατέστερη ἀπὸ τίς ἡμερομηνίες αὐτὲς παρουσιάζεται ἡ 16 Δεκεμβρίου, γιατί αὐτὴ δίνουν οἱ παλαιότεροι κώδικες Hierosol. S. Crucis 40 καὶ Patm. 266, ποὺ ἀντιπροσωπεύουν καὶ οἱ δύο τὸ συναξάριο καὶ τὸ τυπικὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας³⁹, καὶ αὐτὴν ἐπίσης δίνουν οἱ ὑμνογραφικοὶ κώδικες καὶ ὁ κώδ. Ἀθην. 2108.

Ε' ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

Τὸ *Lexikon der Christlichen Ikonographie* στὸ λῆμμα BACCHUS der Jüngere ⁴⁰ μᾶς πληροφορεῖ γιὰ τὴν εἰκονογράφηση τοῦ ἁγίου. Μικρογραφία τῆς σκηνῆς τοῦ ἀποκεφαλισμοῦ τοῦ ἁγίου Βάκχου τοῦ νέου ὑπάρχει στὸ Μηνολόγιο τοῦ Βασιλείου τοῦ Β'⁴¹: ὁ ἅγιος φορᾷ μοναχικὸ ἐν-

μνήμη «τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἰάκχου», Δεκ. 17, τὸν ὁποῖο ἅγιος Ἰάκχο ὁ Rudberg ταυτίζει μὲ τὸ Βάκχο.

38. J. Martinov, *Annus ecclesiasticus graeco-slavicus*, AASS Oct. XI, Bruxellis 1864, σ. 310· πρὸλ. *Dictionnaire d' Histoire et de Géographie Ecclésiastiques*, t. VI, σ. 50 (λῆμμα BACCHUS Saint ὑπὸ R. Janin).

39. Βλ. τίς παρατηρήσεις τοῦ Delehaye, ὁ.π., σ. X-XIV. Τὸ κείμενο τοῦ κώδικα Ρ ἔχει ἐκδοθῇ ἀπὸ τὸν Α. Dmitrievskij, *Opisanie liturgičeskich rukopisej*, t. I Typica, Kiev 1895, 1-152, καὶ τοῦ Η ἀπὸ τὸν J. Mateos, *Le Typicon de la Grande Eglise*, Ms. Sainte-Croix n° 40, Xe siècle, Introduction, texte critique, traduction et notes par —, t. I-II, Roma 1962-63 (*Orientalia Christiana Analecta* 165 -6), (μὲ παράλειψη τῶν ἐνδείξεων ἀγιολογικοῦ ἐνδιαφέροντος). Βλ. ἐπίσης καὶ V. Grumel, *Le Typicon de la Grande Eglise d' après le manuscrit de Sainte Croix. Datation et origine*, AB 85 (1967) 45-57. Πρόσθεσε καὶ τὴν παρατήρηση τοῦ Fr. Halkin, *Martyrs Grecs Ile-VIIIe s.*, Variorum Reprints, London 1974, note additionelle p. 321, 4.

40. *Lexikon der Christlichen Ikonographie*, t. 5, Ikonographie der Heiligen, Freiburg i. Br. 1973, σ. 302.

41. Φωτογραφικὴ ἀναπαραγωγή βλ: *Codices e Vaticanis Selecti*, vol. VIII. *Il menologio di Basilio II* (Cod. Vatic. gr. 1613), I Testo-II Tavole, Torino 1907, ἀρ. πίν. 253· ἡ μικρογραφία εἶναι Μιχαὴλ τοῦ μικροῦ. Φωτογραφία ἐπίσης τῆς μικρογραφίας βλ. στὴ *Bibliotheca Sanctorum*, ὁ.π., καὶ σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν ἐργασία μου.

δύμα καὶ ἔχει σκύψει τὸ κορμί του πρὸς τὰ ἐμπρὸς μὲ τὰ πόδια του ἀλύγιστα καὶ τὰ χέρια του σὲ σχῆμα ἐπὶ κλήσης πρὸς τὸ Θεό. Ὁ Ὀρθιος ἀπὸ πάνω του ὁ Ἀγαρηνὸς σπεκουλάτωρ κρατεῖ μετέωρο τὸ ξίφος του, ἔτοιμος νὰ ἀποκεφαλίσῃ τὸ μάρτυρα. Στὴ μικρογραφία αὐτὴ ὅμως δύο στοιχεῖα δὲν συμφωνοῦν μὲ τὰ ἀγιολογικὰ δεδομένα τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου: ὁ ἅγιος δὲν κλίνει τὰ γόνατα ὅπως ρητὰ ἀναφέρουν τὰ κείμενα, καὶ στὴν ἔκδοση τοῦ Combefis σ. 113 καὶ στὸν Ἀθην. 2108, φ. 129· τὸ πιὸ παράδοξο ὅμως εἶναι τὸ ὅτι ὁ ἅγιος στὴ μικρογραφία παρουσιάζεται γενειοφόρος, ἐνῶ, ὅπως προαναφέραμε, τὸ μαρτύριό του ἦρθε σύντομα μετὰ τὴ βάπτισή του καὶ τὴν κουρά του ὡς μοναχοῦ, ποὺ κατὰ τὰ κείμενα ἔγιναν ὅταν ὁ ἅγιος Βάκχος «...ὑπῆρχεν ἔτι ἀκμάζων καὶ σφριγῶν τῇ ἡλικίᾳ, ὡς ἐτὼν ὀκτωκαίδεκα, μήπω ταῖς παρειαῖς τὰ τῶν ἰούλων ἐπανθήσας θλαστήματα...⁴²». Βέβαια εἶναι παρατηρημένο πὼς ἀρκετὲς φορὲς στὸ Μηνολόγιο τοῦ Βασιλείου τοῦ Β' δὲν συμφωνεῖ ἡ μικρογραφία μὲ τὰ ἀγιολογικὰ δεδομένα γιὰ τὸν ἅγιο ποὺ ἀπεικονίζεται⁴³. Στὴ μικρογραφία τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου Βάκχου θὰ εἶχαμε νὰ παρατηρήσουμε ὅτι ὁ ζωγράφος δὲν γνῶριζε περισσότερα γιὰ τὸν ἅγιο ἀπ' ὅσα λέγει τὸ συναξάριο στὸ Μηνολόγιο αὐτὸ ἢ τὸ συναξάριο τῆς ΚΠλεως. Τὰ συναξάρια δὲν κάνουν λόγο γιὰ τὴν ἡλικία τοῦ ἁγίου ἢ γιὰ τὴ στάση τοῦ σώματός του κατὰ τὴ στιγμή τοῦ μαρτυρίου. Ἄν ὁ ζωγράφος εἶχε μελετήσῃ τὸ βίο καὶ μαρτύριο τοῦ ἁγίου θὰ ἔπρεπε νὰ τὸν ἀπεικονίσῃ «ἐπὶ γόνατα κεκαμμένον» καὶ ἄγναιο.

Τὸν ἅγιο Βάκχο τὸ νέο πιθανότατα ἀναπαριστᾷ μὴ τοιχογραφία τῆς μονῆς τοῦ Milesevo τῆς Γιουγκοσλαβίας, τοῦ 8' μισοῦ τοῦ 16ου αἰ.⁴⁴: ὁ ἅγιος εἶναι νέος, ὀλόσωμος, ἄγνειος, μὲ ἴσια, μακριὰ μαλλιά· φοράει ἓνα μακρὺ χιτῶνα ποὺ συγκρατεῖται μὲ πόρπη στὸ δεξιὸ ὦμο καὶ στὸ δεξί του χέρι κρατεῖ ἓνα σταυρὸ ἐμπρὸς στὸ στήθος του.

42. Combefis, δ.π., σ. 85· πρὸς Ἀθην. 2108, φ. 127.

43. Βλ. *Codices e Vaticanis Selecti*, vol. VIII... I Testo, σ. XIII· πρὸς Ihor Ševčenko, *The Illuminators of the Menologium of Basil II*, *Dumbarton Oaks Papers* 16 (1962) 261 σημ. 40, 275 σημ. 102.

44. Βλ. G. Millet, *La peinture du moyen âge en Yougoslavie*, fasc. I, Album présenté par A. Frolov, Paris 1954, πίν. 75, 4.

ATHEN. 2108, ff. 126-129

f. 126 Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ [Δεκεμβρίου ις'] τοῦ ἁγίου μάρτυρος Βάχχου τοῦ μαρτυρήσαντος ἐν τοῖς χρόνοις ἡμῶν ἐν Παλαιστίνη ἐπὶ Εἰρήνης καὶ Κωνσταντίνου τῶν φιλοχρίστων καὶ ὀρθοδόξων βασιλέων.

1. Οὗτος ὁ μακάριος Βάχχος ὥρμητο ἐκ τῆς Παλαιστινῶν χώρας, ἐκ πόλεως τοῦ Μαΐουμᾶ, ἣτις ἐστὶ πλησίον Γάζης, ἀφυστώσα ἀπὸ Ἱεροσολύμων μονὰς δύο. Ἐν τοῖς χρόνοις τῶν ὀρθοδόξων καὶ φιλοχρίστων βασιλέων Εἰρήνης καὶ Κωνσταντίνου τοῦ υἱοῦ αὐτῆς κρατούντων τὴν μεγίστην βασιλείαν τῶν Ρωμαίων, ἐν ἔτει ςςγ', ἀρχιερατεύοντος Ἱεροσολύμων Ἡλία καὶ ἐν τῷ τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνῳ ἐγκαθιδρυμένου, τούτου τοῦ ἀοιδίμου Βάχχου ὁ πατὴρ χριστιανὸς ἐκ προγόνων ὑπάρχων χριστιανικῶ τάτῃ καὶ γυναικὶ συνεζεύχθη. Σατανικοῖς δὲ οὗτος δελεάσμασι παγιδευθεὶς καὶ συνελκυσθεὶς, τῆς ἱερᾶς τῶν Χριστιανῶν ἀποστάς λατρείας, τῇ μυσαρᾷ τῶν Ἀγαρηνῶν προσῆλθε λατρεῖα· οὗτος τοίνυν τῇ οἰκείᾳ γυναικὶ συνοικῶν ἔτεκεν υἱοὺς ἑπτὰ, ἐκτρέφων καὶ παιδεύων αὐτοὺς τῷ οἰκείῳ τῆς παρανομίας ἔθει. Ἡ δὲ τούτου γυνή, θεοσεβῆς οὖσα, τὴν μυσαρότητα τοῦ παρανόμου ἀνδρὸς θεωροῦσα ἠνιάτο καὶ λαθραίως ταῖς ἐκκλησίαις τῶν χριστιανῶν προσεδρεύουσα, ἰκέτενε τὸν θεὸν τῆς μυσαρᾶς χωρισθῆναι τοῦ ἀνδρὸς ἐπιμιξίας καὶ τῇ τῶν Χριστιανῶν συναφθῆναι ἐκκλησίᾳ σὺν τοῖς τέκνοις αὐτοῖς.

2. Οὗτος δὲ ὁ ἅγιος Βάχχος εἰς ἣν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἑπτὰ παίδων αὐτῆς, τρίτος ἐν τῷ τῆς γεννήσεως ἀριθμῷ, Δαχὰκ ὀνομαζόμενος, ὅπερ ἐρμηνεύεται ἑλλήνιστι Γελάσιος· οὗτος ἄλγυα ἑαγτὸν ἐτήρει, μὴ ἀνεχόμενος ἡγάμω προσομιλῆσαι, μᾶλλον βουλόμενος Χριστιανὸς γενέσθαι καὶ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ νυμφεύσασθαι διὰ τοῦ μοναδικοῦ σχήματος. Οὗτος τοῦ ἀσεβοῦς πατρὸς τελευτήσαντος καὶ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἀπαλλαγείς, εἰδὼς τῆς τιμωτάτης μητρὸς τὴν πίστιν εἶπεν αὐτῇ· «ὦ μήτηρ, βούλομαι γενέσθαι χριστιανὸς καὶ τῇ τῶν χριστιανῶν ἑαυτὸν ἐμπολιτογραφῆσαι ἐκκλησίᾳ». Ἡ ὄντως φιλόθεος καὶ φιλόπαις καὶ τιμία μήτηρ ταῦτα ἀκούσασα ἐχάρη σφόδρα καὶ

εἶπεν αὐτῷ· «μακάριος εἰ, τέκνον, ὅτι περ ἐν τοιαύτῃ δόξῃ σαντὸν ἐγκαταστήσαι διανοήθης». Καὶ στηρίξασα αὐτὸν καὶ πλεῖστα νουθετήσασα ἀπέλυσεν.

col. 2

f. 127

3. Ὁ δὲ τῆς ἐνεγκαμένης ἀπάρας καὶ γενόμενος ἐν Τεροσολύμοις, μὴ ἀποτυχὼν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, ἐντὸς τῆς ἁγίας Ἀναστάσεως γέγονεν, οὐ περιφρονῶν τὸ πανάγιον ἐκεῖνο τέμενος, ἄπαγε, ἀλλὰ πόθῳ καὶ διακαεῖ¹ ἔρωτι προσῆλθε πρὸς τὸ ποθοῦμενον· καὶ πλησίον τοῦ ζωηροῦ μνήματος στάς, μετὰ δακρύων τῷ Θεῷ προσηύχeto, κατασπαζόμενος τοὺς σεβασμίους τόπους καὶ δάκρυσι βρέχων τὸ ἔδαφος. Ὅν θεασάμενος μοναχὸς τις πρεσβύτης ἐκ τῆς λαύρας τοῦ ἁγίου Σάβα θρηνοῦντα καὶ αἰτούμενον τὴν τοῦ ποθομένου σκοποῦ πληρῶσαι ἐπιθυμίαν, πυθόμενος καὶ μαθὼν τὰ περὶ αὐτοῦ καὶ ἰδὼν ἀκόρεστον τὴν πίστιν καὶ τὸν πόθον αὐτοῦ, παραλαβὼν ἤγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν λαύραν. Καὶ εἰσελθὼν ὁ μοναχὸς καὶ τῷ ἡγουμένῳ κατ' ἰδίαν περιτυχὼν, ἅπαντα αὐτῷ διεσάφησεν τὰ κατὰ τὸν τίμιον Δαχάκ· καὶ εἰσελθεῖν αὐτὸν τῷ ἡγουμένῳ προστάξαντος, ἅπαντα τὰ καθ' ἑαυτὸν δηγήσατο, ὅθεν τε ἔφυ καὶ ὧν ἐφίεται τυχεῖν, ἐξαιτῶν καὶ δεόμενος χρῆσαι αὐτὸν τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι. Ἐπικαμφθεὶς οὖν τῷ τῶν δακρύων ἔσμῳ ὁ θεοσεβέστατος ἡγούμενος, καίτοι δεξιῶς τῶν ἁσεβῶν τὴν ἀπειλήν, θαρσήσας τῇ πίστει καὶ τῷ πόθῳ τοῦ δεομένου τῆς χάριτος, ἄπεισιν ἅμα αὐτῷ καὶ τῷ συνόντι αὐτοῖς μοναχῷ ἐν ἐπιτηδείῳ τῆς μονῆς κρυφαίῳ τόπῳ· καὶ τὸ τῆς ὁσφύος περίζωμα τοῦ νεανίσκου ἀφελόμενος, κατηχήσας ἐβάπτισεν, ὀνομάσας αὐτὸν Βάκχον. Καὶ τῶν τεταγμένων ἡμερῶν τῆς ἐβδομάδος διελθουσὼν καὶ τῆς φωτιστικῆς ἀφαιρεθείσης ἐσθῆτος, ἡξίου¹ τὸν ἡγούμενον σχήματι σχῆμα ἀντικαταλλάξαι καὶ φωτὶ φῶς προσλαβέσθαι καὶ τὸ τῶν μοναχῶν ἐπενδύσασθαι ἀγγελοπρεπὲς ἔδυσώπει ἔνδυμα καὶ τῷ τῶν μοναχῶν ἐγκαταλεχθῆναι² κλήρῳ. Ὁ δὲ θεοσεβὴς ἡγούμενος καίπερ περὶ τὰ ἄλλα εὐπειθὴς ὧν ἐδεδείκ³ καὶ πρὸς τὸ ἐγχείρημα ἐξεδύετο⁴.

1a. διακάψ

1. ἡξίοι

2. ἐγκατελεχθῆναι

3. ἐδεδείκ

4. ἐνεδύετο

- Μάλιστα γὰρ τὸ νέον τῆς ἡλικίας αὐτοῦ καθορῶν καὶ τὸ πρὸς ἀπάτην ἐπιρρεπὲς καὶ ὀλισθηρὸν τῆς ἀστάτου νεότητος εἶδος, πᾶν τι πρὸς
 col. 2 τὴν ἐγχείρησιν ἀνεβάλλετο. Ὑπῆρχε γὰρ οὗτος ὁ τίμιος Βάκχος ἐτι ἀκμάζων καὶ σφριγὼν τῇ ἡλικίᾳ, ὡς ἐτῶν ιη', μῆπω ταῖς παρειαῖς τὰ τῶν ἰούλων ἐπανθήσας βλαστήματα, τὰ τῆς τελείας καὶ ἀνδρικῆς αὐξήσεως τεκμήρια τυγχάνοντά. Πρέσβεις δ' οὖν κεκνηκῶς τῷ παν-
 οσίῳ ἀνδρὶ τοὺς τῆς αὐτῆς μονῆς προύχοντας, τῇ αὐτῶν ἰκεσία καὶ παραινέσει πρὸς οἶκτον αὐτὸν ἐπικάμψας, ἐνδιδύσκεται τὸ ἀγγελο-
 πρεπὲς καὶ πανάγιον σχῆμα, θάττον φωτὶ φῶς προσλαβόμενος. Καὶ
 δὴ τῷ τῶν ἀσκητῶν ἐσμῷ ἑαυτὸν συναγείρας, εἶχετο τῆς σωτηρίου καὶ ἀγγελικῆς ἐργασίας, γυμνάζων ἑαυτὸν πρὸς πᾶν ὅτιοῦν τῶν ψυ-
 χωφελῶν μαθημάτων· νηστείας γὰρ καὶ ἀγρυπνίας εἰς τοσοῦτον ἐφάνη ἐληλακῶς, ὡς ἄσαρκος μικροῦ δεῖν καὶ ἄναιμος τοῖς πολλοῖς
 λογίζεσθαι, ἡσυχίας δὲ καὶ ἀοργησίας τοσοῦτον αὐτῷ τὸ περιόν, ὡς
 f. 127^v ψαλμικῶς εἰπεῖν κωφὸς οὐκ ἀκούων|καὶ ἄλαλος οὐκ ἀνοίγων τὸ
 Ps. 37(38).14 στόμα αὐτοῦ τοῖς συνδιαιτωμένοις ἐνομίζετο. Πλουσίαν δὲ ἐν τῷ τῆς
 ψυχῆς ταμεῖω τὴν ταπεινώσιν θησαυρίσας, οἰκιστὴν ἑαυτὸν καὶ πο-
 λιούχον τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἀνέδειξε· τὸ δὲ τῆς προσευχῆς ἀκόρεστον καὶ ἀπλήστως ἐπιτελούμενον τίς ἄρα ἀξίως λογογραφῆ-
 σει⁵; οὐκ ἦν γὰρ ὥρας καιρὸς τῷ ὁσίῳ ἀνδρὶ πρὸς τὴν τοιαύτην ἐργασίαν τετυπωμένος, ἀλλὰ πᾶν τὸ τῆς ἡμέρας διάστημα εἰς τὸ τῆς
 προσευχῆς αὐτῷ κατηνάλωτο γεώργιον, τοὺς μαργαρώδεις τῶν δα-
 κρύων ἐν θλίψει σπείρων πόνους, ἐν ἀγαλλιάσει δὲ θεριούμενος
 Gal. 6.9 καιρῷ ἰδίῳ ἀποστολικῶς εἰπεῖν. Ὁ δὲ τῆς τοιαύτης μονῆς ποιμὴν
 δεδιῶς τοῦ θεοστυγοῦς ἔθνους τὰς κρυφιοπεύστους ἀναζητήσεις, μή-
 πως φωραθῇ ὡς ἀγαρηνὸν⁶ βεβαπτικῶς καὶ κίνδυνον θανατηφόρον ἐπενέγκῃ τῇ αὐτοῦ μονῇ, ἐντολὴν αὐτῷ δέδωκεν ὅπως μὴ ἐν ἐνὶ
 col. 2 τόπῳ|τῇ ἐργασίᾳ καὶ διαγωγῇ τοῦ μοναδικοῦ βίου τελεῖτω. Οὕτω
 τοιγαροῦν τοὺς ἁγίους τόπους καὶ τὰ μοναστήρια διερχόμενος καὶ ἐκάστου τὴν ἀρετὴν καταμανθάνων καὶ τῷ οἰκείῳ νῷ ἐντιθέμενος,
 ἀρετῶν οἰκητήριον ἑαυτὸν κατεσκεύασεν.

5. λογογραφῆσαι

6. ἀγαρινόν

f. 128

col. 2

4. Ἐν τούτοις τοῖς κατορθώμασι τοῦ ὁσίου βιοῦντος, ἡ τοῦτου μήτηρ εἰς Ἱεροσόλυμα ἀφίκετο τῆς ὑψώσεως ἕνεκεν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ καὶ τὴν τοῦ τέκνου μονίαν ιδέσθαι ποθοῦσα. Καὶ δὴ τοῦ ζητουμένου ἔτυχε· θεασαμένη γὰρ τὸν αὐτῆς υἱόν, τὰς χειρας εἰς ὕψος ἄρασα τῷ θεῷ εὐχαρίστησε καὶ τοῦτον ἀγκαλισαμένη ἀμέτρως κατησπάσατο, χαρμονικὰ δάκρυα ραίνουσα. Πυθομένη δὲ ἔμαθεν παρ' αὐτοῦ τὴν τε ἀναστροφὴν καὶ διαγωγὴν καὶ τῆς τοῦ βαπτίσματος χρίσεως καὶ τοῦ μοναδικοῦ σχήματος τὴν ἀμφίαν καὶ πῶς καὶ παρὰ τίνος καὶ πότε ταῦτα εἴληφεν, εἰπόντος «ἐπὶ τέλους», φησὶν, «εὐχαῖς σου, ὦ μήτερ, ὁδηγούμενος πάντα τὰ ἐμοὶ ἐράσματα ἀνεμποδίστως»· ἔτι δὲ ῥήματα στηριγμοῦ παρὰ τῆς μητρὸς δεξάμενος καὶ πλείστα διαλεχθεὶς αὐτῇ περὶ τῶν κατὰ σάρκα ἀδελφῶν αὐτοῦ ὑπεχώρησε. Καταλαβοῦσα δὲ ἡ αὐτοῦ μήτηρ τὸν Μαῖουμᾶν, ἅπαντα δηλα πεποίηκε τοῖς ἰδίους τέκνοις τὰ εἰς τὸν ὁσιον ὁραθέντα αὐτῇ καὶ ὅτι «λίαν ἀλγεί καὶ ἀνιᾶται περὶ τῆς ὑμῶν κακοδοξίας». Οἱ δὲ ὥς ἐκ τοιαύτης μητρὸς τυγχάνοντες νεοθαλεῖς ὄρηκες τὰς τοῦ ἀγίου δηλώσεις ἐνηχηθέντες καὶ τῇ φιλοθείᾳ ὑπερξέσαντες, τὰ ἐνόντα αὐτοῖς κτήματα ἐν τῷ Μαῖουμᾶ πεπρακότες καὶ μετανάσται τῆς ἐνεγκαμένης γεγονότες, ὁμαδὸν εἰς ἄλλοδαπὴν χώραν ἀπάραντες τῷ παναγίῳ προσήλθον βαπτίσματι σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις. Εἰς δὲ τις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐπτά συνεζευγμένος γυναικὶ ἀκάμπτῳ καὶ θηριώδει, μὴ συναιρούσης αὐτῷ ἀνδρὶ ἐπὶ τῇ τοῦ Χριστιανισμοῦ πίστει, ἀπελθοῦσα δηλα τοῖς ἀπίστοις πάντα πεποίηκεν. Οἱ δὲ μεμαθηκότες καὶ εἰς ἄμετρον ἐξαφθέντες θυμόν, σκαιωρίαν⁷ δρῶσι τοιάνδε· εἰσκαλεσάμενοι γὰρ ἓνα ἄνδρα πονηρότατον καὶ ἀποστάτην πεπόμφασιν αὐτόν, ὥς δῆθεν Χριστιανὸν νομιζόμενον, ἀναστρέφεσθαι ἐν τοῖς μοναστηρίοις καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ ἀνερυνᾶν εἴ πως εὔροι τὸν ὁσιώτατον Βάκχον, τὸν παρ' αὐτοῖς Δαχάκ ὀνομαζόμενον, δεδωκότες αὐτῷ ἀργύρια ἱκανὰ εἰς⁸ μισθὸν μαιφονίας.

5. Οὗτος οὖν ὁ πονηρὸς ἀνὴρ καὶ διάβολος ἐν Ἱεροσολύμοις γινόμενος καὶ τὰς πλατείας ἀναπατῶν περιεσκόπει ὑπούλως καὶ δολίως. Καὶ δὴ ὁ τοῦ θεοῦ ἀνὴρ Βάκχος εἰσῆι ἐνδόξομος εἰς τὴν ἁγίαν

7. σκαιωρίαν

8. εἰ

'Ανάστασιν' ὁ δὲ κακεντρεχῆς καὶ σκολιὸς ἀνὴρ τὴν τοῦ ὁσίου θεα-
 σάμενος⁹ παρουσίαν, ὡς θῆρ ἀνήμερος εἰσπηδήσας ἐδράζατο τῆς
 f. 128 ἔπωμδος αὐτοῦ καὶ τοῖς ὀπισθεν ἀναποδίσας, ἤρξατο βοᾶν μεγαλο-
 φώνως τοῖς συμπαροῦσιν ἀγαρηνοῖς⁹ ὡς ὅτι «ὁμόφυλος ἡμῖν ὢν,
 βδελυξάμενος τὴν καθ' ἡμᾶς πίστιν χριστιανὸς γέγονε καὶ ἰδοὺ καὶ
 μοναδικὸν ἐνδιδύσκειται ἐνδυμα». Τότε κρατήσαντες αὐτὸν ἀπήγαγον
 πρὸς τὸν ἀμυρὰν τῆς ἁγίας πόλεως· ὁ δὲ τὰ περὶ τοῦ δικαίου γνούς,
 καθείρξας αὐτὸν ἐν ἀσφαλεστέρα φρουρᾷ καὶ τῇ ἐξῆς ἐξαγαγὼν τῆς
 φρουρᾶς, τὰς χειρὰς τε σὺν τῷ τραχήλῳ τῷ ξύλῳ ἀσφαλίσάμενος
 ἀπέστειλεν αὐτὸν τῷ παρ' αὐτοῖς ὀνομαζομένῳ στρατηγῷ, δηλώσας
 αὐτῷ δι' ἐπιστολῆς τὰ κατ' αὐτόν. Καὶ δὴ ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς ἅμα
 τοῖς ἀπάγουσιν αὐτὸν ἀπῆρξατο τῆς ὁδοῦ· καὶ δὴ πλησίον τῆς Ἱε-
 ρουσαλὴμ τὴν παράδοον ποιούμενος, δέσμιος ὢν, ἐπιστραφεὶς καὶ ἐπι-
 Ps. 124 σχών, θεασάμενος¹⁰ τὴν Ἱερουσαλὴμ ὡδὲ πως ἔφη: «Ἱερουσαλὴμ,
 (125).2 Ἱερουσαλὴμ, ἡ πόλις τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου, ἥς ὄρη κύκλῳ καὶ
 col. 2 Κύριος κύκλῳ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, στηριχθεὶ καὶ διὰφυλαχθεὶ ἀταρά-
 χως ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος χειρὶ θεοῦ παναλκεστάτῃ, σκε-
 Gal. 4. 25 πομένη εἰς αἰῶνα καὶ ἐπ' αἰῶνα καὶ ἔτι, ἐγγραφεὶ τὰ τέκνα τῆς σῆς
 λοχείας εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ, ἥς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ
 Θεός· ἀνοῖξον κάμοί, ὦ δέσποτα, τὰς τοῦ ἐλέους σου πύλας καὶ ἐν τῇ
 ἄνω Ἱερουσαλὴμ εἰσάγαγε, τελειῶν μου τὸν δρόμον ἐν τῷδε τῷ ἐγ-
 χειρήματι». Καὶ ταῦτα εἰπὼν εἶχετο τῆς ὁδοῦ· οἱ δὲ τοῦ μύσους ὑπη-
 ρέται φθάσαντες ἐν τῇ πόλει κατέκλεισαν αὐτὸν ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ
 σὺν ἀκαθάρτοις καὶ φονικοῖς¹¹ ἀνδράσιν αὐτὸν παρενείραντες, οἳ καὶ
 ἀνενδότης ἐχλεύαζον αὐτὸν πυνέλω τὸ σεβάσμιον ἐκεῖνο καταρραίνον-
 τες πρόσωπον, ἀποστάτην αὐτόν δημηγοροῦντες τῆς φευκτέας αὐτῶν
 αἵρέσεως. Ὁ δὲ τὸν ἑαυτοῦ διδάσκαλον μιμητικῶς ἐξομοιούμενος
 ἐσιώπα.

6. Μετὰ δέ τινες ἡμέρας ὁ στρατηγὸς ὁ παρ' αὐτοῖς ὀνομαζόμε-
 f. 129 νος, τὸν δικαστὴν προσκαλεσάμενος ἐν τῷ πραιτωρίῳ, τῆς συνήθους
 τάξεως παρεστώσης τὸν πανάγιον προσαχθῆναι ἐκέλευσεν. Καὶ δὴ

9. ἀγαρινοῖς

10. θεσάμενος

11. φωνίσκοις

col. 2

f. 129

προσήχθη ὁ ἅγιος φαιδρῷ τῷ προσώπῳ καὶ ἔτι τοῦ προαυλίου ἐπι-
 βάς, τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν ἀνατείνας ἐβόησε λέγων «ὁ θεὸς τῶν
 Χριστιανῶν βοήθει μοι». Καὶ στὰς ἔμπροσθεν τῶν δικαστῶν ὁ ἅγιος,
 ἔφησαν αὐτῷ: «λέγε ἡμῖν, ὦ παγκάκιστε, τίς σε ἐξαπατήσας πέπεικεν
 τῆς πατρῴας ἀπορραγῆναι πίστεως καὶ τῇ τῶν Χριστιανῶν μεταθῆ-
 ναι ἀπάτῃ». Ὁ δὲ τοῦ θεοῦ θεράπων πάντῃ πρώτην αὐτοῦ πεῦσιν
 ἀλλοτριούμενος, ἀπόκρισιν αὐτῷ οὐκ ἔδωκεν, θεῷ δὲ τὰς συνήθεις
 ὕμνων διὰς ἀνέπεμπε καὶ φησὶν «ἀλληλουῖα, ἀλληλουῖα, δόξα σοι ὁ
 θεός». Πάλιν τε ὁ ἀμηνρὰς τῷ γενναίῳ μάρτυρι ἔφη: «καταλείψας τὴν
 ματαίαν τῶν χριστιανῶν πλάνην, ἐπάνελθε ἐπὶ τὴν πατροπαράδοτον
 σοι θεσμοθετηθεῖσαν πίστιν καὶ τεύξη παρ' ἡμῶν τιμὰς πλείστας,
 καὶ μὴ θανάτῳ ὡρῶν τὸ ζῆν διαμείψης». Ὁ δὲ ἀκατάληκτος τοῦ
 θεοῦ στρατιώτης, ἡρέμα τοῖς προτέροις ἐκέχρητο ῥήμασι καὶ φησὶν
 «ἀλληλουῖα, ἀλληλουῖα, δόξα σοι ὁ θεός». Γνοὺς δὲ τὸ ἐπίμονον καὶ
 ἀμετάθετον τοῦ μάρτυρος ὁ δικαστὴς ἔφη: «ἐπεὶ περ' λίθου δίκην
 πεπώρωσαι καὶ τοῖς ἡμετέροις οὐχ ὑπέικεις θεσπίσμασι, κἂν ψιλῷ
 λόγῳ μόνον φῆσον, οὐ πιστεύω ὡς πιστεύουσιν οἱ χριστιανοί, καὶ
 ἀπολυθήσῃ». Ὁ δὲ ἀμετάθετος τοῦ θεοῦ δοῦλος τὸ πεφιλημένον
 αὐτῷ τῶν Χριστιανῶν ἀκούσας ὄνομα, διαπρυσίως ἔφη: «οὐχ ὡς σὺ
 λέγεις ἐγὼ λέγω, ἀλλὰ τοῦναντίον ὡς πιστεύουσιν οἱ χριστιανοὶ καὶ γὰρ
 πιστεύω». Ἐορακῶς οὖν ὁ τε δικαστὴς καὶ ὁ ἀμηνρὰς τοῦ μάρτυρος
 τὸ σταθιρὸν καὶ ἀκαμπές, παρέδωκαν αὐτὸν τῷ σπεκουλάτῳ ἅμα
 τοῖς λοιποῖς ὑπηρέταις, φήσαντες οὕτως: «ἐξαγαγόντες αὐτὸν ἐν ἐπι-
 τηδεῖν τόπῳ, εἰ μὴ πεισθεῖ ἔτι τοῖς ἡμετέροις θεσπίσμασι καὶ ὑπο-
 κύψει, ἀφέλετε ξίφει τὴν κεφαλὴν». Ὁ δὲ ἅγιος μάρτυς λαθὼν τὴν
 ἀπόφασιν εἶχετο τῆς τελευταίας πορείας· καὶ δὴ φθάσας τὸν τεταγμέ-
 νον τῆς ἀθλήσεως τόπον, εὐχὴν τετελεκώς ἑαυτὸν τε σφραγίσας καὶ
 τὸ ἀμην εἰπὼν, ἔκλινε τὸ γόνυ· καὶ τὸν αὐχένα πρὸς γῆν καμπυλώ-
 σας, ὡς πρόβατον ἐπέδωκεν ἑαυτὸν τοῖς δημίοις. Πλεῖστα δὲ ἔτι
 ἀναγκάσαντες αὐτὸν μετελθεῖν, οὐκ ἔπεισαν, ἀλλὰ καὶ τὸν δῆμιον
 κατηράσατο μὴ τέμνοντα τὸ τάχος. Ὅστις ὀργίλως μετεωρίσας τὸ
 ξίφος καὶ καταγαγὼν, τὴν μακαρίαν τοῦ ἀοιδίου μάρτυρος τέτμηκεν
 κάραν, μηνὶ ἀπελλαίῳ¹² ις'.

7. Οὕτινος τὸ λείψανον αἰτήσαντες οἱ χριστιανοὶ παρὰ τοῦ στρα-
τηγοῦ καὶ λαβόντες τὴν ὁθόνην συναθροίσαντες καὶ ἄρώματα ἄμφια
τε καὶ τῷ μάρτυρι περιθέντες, τιμαλφεστάτη ταφῇ παρέδωκαν, κατα-
col. 2 θέμενοι εἰς τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Κοσμά καὶ Δαμιανοῦ, ὑμνοῦντες Χρι-
στὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, ὅτι αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύ-
νησις νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

SIGLA CODICUM

- Q = *Sinait. gr.* 578, s. X vel XI, membr., 260×200, ff. 104. Menaeum initio mutilum a die 11 usque ad 31 decembris.— Cf. V. Gardthausen, *Catalogus codicum graecorum sinaiticorum*, Oxonii 1886, p. 137.— M. Kamil, *Catalogue of all Manuscripts in the Monastery of St. Catharine on Mount Sinai*, Wiesbaden 1970, p. 94.
- S = *Sinait. gr.* 583, s. XI, membr., 270×215, ff. 255. Menaeum decembris duabus manibus scriptum.— Cf. V. Gardthausen, *op. cit.*, p. 138.— M. Kamil, *op. cit.*, p. 95.
- P = *Paris. gr.* 1623 (Colbert 4176), s. XIV, membr., 245×195, ff. 181. Menaeum initio mutilum a die 6 usque ad 31 decembris. Prophetiae et preces variae.— Cf. H. Omon, *Inventaire sommaire des manuscrits grecs de la Bibliothèque Nationale II*, Paris 1888, p. 108.

[Μηνὶ Δεκεμβρίῳ ἱς' τοῦ ἁγίου ὁσιομάρτυρος Βάκχου τοῦ νέου].

Q f. 16^v

Κάθισμα

Ἦχος πλ. δ'. Τὴν σοφίαν τοῦ Λόγου

- Πτερωθείς τῇ ἀγάπῃ τοῦ Ἰησοῦ,
 ἀπανεστής τοῦ θίου τῶν ὀχληρῶν
 καὶ θεῖῳ βαπτίσματι
 φωτισθεὶς τὴν διάνοιαν,
 5 μοναζόντων σχῆμα ὁσίως ἀνέλαβες
 καὶ ἀθλητῶν ἀγῶνας ὑπῆλθες στερρότατα·
 ὄθεν ἐκτελέσας
 τοὺς ἐνθέους σου δρόμους,
 στεφάνων ἐπέτυχες
 10 οὐρανίων γηθόμενος.
 Βάκχε πανεύφημε,
 πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ
 τῶν πταισμάτων ἄφεσιν δωρήσασθαι
 τοῖς ἐορτάζουσι πόθῳ
 15 <τὴν ἁγίαν μνήμην σου.>

2 Tim. 4. 7

S f. 105

Ἄλλο

Ἦχος γ'. Ἡ Παρθένος σήμερον|τὸν ὑπ(ερούσιον τίκτει)

- Ἄθλοφόρε μέγιστε,
 τῆς ἀληθείας ὁ κῆρυξ,
 χριστομάρτυς ἐνδοξε,
 ὁ τῆς Τριάδος ὀπλίτης,
 20 αἵτησαι τοῖς σέ τιμῶσιν
 ἐξ ὕψους χάριν,
 δώρησαι ταῖς σαῖς πρεσβείαις
 πᾶσιν εἰρήνην
 τοῖς ἀπαύστως εὐφημοῦσι
 25 τὴν θεῖαν μνήμην τῆς σῆς ἀθλήσεως.

Q f. 17

Στιχηρὰ (α')

Ἦχος πλ. δ'. Ω τοῦ παραδόξου θαύματος

- Βάκχε θεόφρον πανόλβιε,
 τὴν σὴν ψυχὴν δεκτικὴν
 καθαρῶν ἐπιλάμψεων
 τοῦ ἁγίου πνεύματος
 5 βουληθεῖς ἀπεργάσασθαι,
 τῆς ἀγνωσίας σκότος κατέλιπες
 μητρὸς πειθήσας ταῖς παραινέσεσι
 καὶ προσεχώρησας
 ἱερῷ βαπτίσματι,
 10 ὥς αἰτὸς ἀνακαινιζόμενος Ps. 102 (103). 5
 καὶ καλλυνόμενος.

Μάρτυς ἀθλητὰ πανθαύμαστε,
 δικαστικῶν ἀνδρικῶς
 πρὸ βημάτων ἰστάμενος

heirm. καθ. ἄλλου HC 356

κάθ. ἄλλο cf. MR IV,96

heirm. στιχ. α' MR III,315

6 ἀγνωσίας κότος

- 15 καὶ Χριστὸν μιμούμενος
τὸν παθόντα θελήματι
πρὸς τὰς τοῦ πλάνου πεύσεις σοφώτατα
τὸ ἀλληλοῦια σαφῶς ἀντέθηκας
τούτου τὸ ἄλογον
20 καταπαίζων φρόνημα
καὶ ἑαυτῷ ἅπασαν ἀσφάλειαν
περιποιούμενος.

S f. 105 v

· Στιχηρὰ (θ')

Ἦχος δ'. Ὡς γενναῖον ἐν μάρτυσι

- Τοῖς κρουνοῖς τῶν αἱμάτων σου,
δοιομάρτυς ἐνδοξε
25 Βάκχε πανασίδιμε, καταθέβληκας
τὸν ἀλαζόνα καὶ κάκιστον
ἐχθρὸν τὸν πολέμιον
ἐπικλήσει τοῦ Χριστοῦ
καὶ δυνάμει νευρούμενος·
30 ὄθεν εἴληφας
καὶ θαυμάτων τὴν χάριν τοῦ ἰᾶσθαι
τοὺς ἐν πίστει ἐκτελοῦντας
τὴν ἀεισέβαστον μνήμην σου.

Ἀθεΐας τὴν κάμινον

cf. Da. LXX. 3. 49

- 35 ὥσπερ ὄμβροισ τοῖς λόγοις σου,
ἀθλοφόρε, ἔσθεσας καὶ ἐπήγασας
θεογνωσίας τὰ νάματα,
Βάκχε πανασίδιμε,
τοῖς δοξάζουσι Χριστὸν

16 θελήματα

heirm στιχ. θ' CPC 70

31-33 post χάριν orationem addidit eadem manus in mg. sinistro

34 cf. Eph 35 (1936) 487*

- 40 εὐεργέτην καὶ Κύριον,
 ὃν ἰκέτευε
 ἐκ φθορᾶς <καὶ κινδύνων λυτρωθῆναι
 τοὺς ἐν πίστει ἐκτελοῦντας
 τὴν αἰσέβαστον μνήμην σου.>

P f. 48 v

- Ἐπερήφανον φρύαγμα
 46 καὶ ἀλλόφυλον ἔπαρσιν
 καὶ μέγαλαυχον ὕβριν καὶ ἀλλόγλωσσον
 κατὰ Θεοῦ ἐπαιρόμενα,
 Βάκχε, καταβέβληκας
 50 ἐπικλήσει τοῦ Χριστοῦ
 καὶ δυνάμει νευρούμενος
 ὃν ἰκέτευε
 ἐκ φθορᾶς καὶ κινδύνων <λυτρωθῆναι
 τοὺς ἐν πίστει ἐκτελοῦντας
 55 τὴν αἰσέβαστον μνήμην σου.>

S ff. 106-111 v

P ff. 48v-52

Ὁ Κανὼν

Ἦχος β'

ῥῶδὴ α'. Τῷ μεταστρέψαντι.

Ὁ Βάκχος πρόκειται δαφιλεστάτῃ τρυφῇ,
 ἀλλ' ἐμφορηθῶμεν τοῦ ἀκορέστου αὐτῆς
 τῆς ἀσκήσεως γάρ
 καὶ τῆς ἀθλήσεως τὸ νίκος ἔχει.

alterum trop. cuiusque odes, excepta prima, deest in P

heirm. α' EE 43, n. 58, Germani; omnes heirmos integros praebet P; heirm. α' integrum
 exhibet S heirm. 2 ἐκ μέσου αὐτῆς S

1 δαφιλεστάτῃ τρυφῇ S

4 τὰς νίκας P

f. 106^v 5 [Τῷ σκηπτρα φέροντι ἐν ἀδίῳ χειρί,
τῷ ἀ/καταλήπτῳ σοῖς ἐν κριμάτων θυθοῖς
μέλομεν ὡς Θεῷ
ῶδῃν αἰνέσεως εἰς τοὺς αἰῶνας.]

f. 49 θεοτ. Τὴν μόνην φύσεως λαθοῦσαν ἐν γυναιξίν
δρους/ἐν τῷ τίκτειν τιμῶμεν οἱ δι' αὐτῆς
11 κλήρου προγονικοῦ
τῆς ἀμαρτίας λελυτρωμένοι.

ῶδῃ γ'. Σὺ τῷ λόγῳ σου, Κύριε

Ἐβαπτίσθης τὸ βάπτισμα,
τὸ ποτήριον ἔπιες
15 καὶ ἡ βασιλεία σοι, Βάκχε,
Χριστοῦ συγκεκλήρωται.

Rom. 8. 17

f. 107 Τῇ ἀσκήσει σταυρούμενος,
τῇ ἀθλήσει νεκρούμενος,
ἔμψυχον σαυτὸν ἱερεῖον
20 Χριστῷ προσενήνοχας.

θεοτ. Ὁ ὁρῶν πάντα πέρατα
ἐκ τοῦ ὕψους τῆς δόξης σου,
οἰκτεῖρας σὸν πλάσμα, ὥράθης
παρθένου ἀγκάλισμα.

Is. 10. 12

5-8 de hoc trop. vide supra, p. 340; cf. Eph 40 (1941)85*

5 τὰ σκηπτρα P

8 εἰς αἰῶνας S

heirm. γ' EE 44, n. 59, Germani

heirm. 1 Σοὶ S

heirm. 3 ἐν τῇ πίστει P: ἐν πίστει EE

18 νεκρούμενος cd: fort. scribendum νευρούμενος

f. 49^ν

Κάθισμα

Ἦχος πλ. α'. Τὸν συνάναρχον <Λόγον>

Καὶ νῦν

Τὸ θεόδεκτον σκῆνος, χαῖρε πανάμωμε,
 τὸ ἀμάραντον κρίνον καὶ πολυέραστον,
 τοῦ Βασιλέως καὶ Θεοῦ ἀγνὸν παλάτιον·
 χαῖρε ἡ μόνη τῶν θροτῶν
 5 ἀνακαινίσασα μορφὴν
 τὴν ἐκ τοῦ ὄψεως πάλαι
 ἀμαυρουμένην φανεῖσαν·
 χαῖρε ἡ λύσις τῆς ἀρχεγόνου ἀραῖς.

ὥδῃ δ'. Τὴν ἐκ παρθένου σου γέννησιν

f. 107^ν f. 50

Ἡ πρὸς αὐγὰς ἐξενέγκασα

26 καὶ ζωῆς σοι τὰς πρώτας
 παρασχούσα ἀφορμὰς
 καὶ εἰς τὸ φῶς τοῦ βαπτίσματος ἡγησαμένη
 μήτηρ ἀπεδείχθη
 30 ἀντὶ γάλακτος μᾶλλον
 εὐσεβεῖα θρεψαμένη σε υἱόν.

Ὁ τοῦ Κυρίου τὴν νέκρωσιν

2 Co. 4.10

ἐν τῷ σώματι Βάκχος

περιφέρων ἀσκητῆς,

35 ὁ ἀθλητῆς ὁ τὰ στίγματα αὐτοῦ βαστάζων,
 ὁ δι' ἀμφοτέρων
 τὸ εὐδόκιμον πλέξας,
 ἐγκωμίων στεφανούσθω συμπλοκαῖς.

Gal. 6.17

- f. 108 θεοτ. Ὡς ἐκ νεφέλης ἐπέφανε *Ex. 34.5*
 40 φαεινῆς ἐκ παρθένου
 ὁ πρὸ κόσμου ἀνασχὼν
 ἥλιος λόγος, ἀπαύγασμα φωτὸς ἀνάρχου, *Sap. 7.26*
 σκότος ἀγνωσίας
 διαλύσας ἀκτίσι *Sap. 2.4*
 45 σωτηρίοις ἐπιγνώσεως αὐτοῦ.

ῥδή ε'. Τῆς νυκτὸς διελθούσης

- f. 50 Ὕδρανόμηκες ὕψος
 προκόπτων ἀνέβης
 f. 108 ὁ δι' ἀλρετῆς ἀνελκόμενος
 καὶ σειρὰν διαπλέξας
 50 χρυσὴν ἐποιήσω
 πρὸς χειραγωγίαν τῆς κλίμακος.

- Τὴν στενὴν καὶ τραχεῖαν *cf. Matth. 7.13-14*
 θαδίζων μονάζων
 εἰς φοθερωτέραν ἐλήλυθας
 55 καὶ τὸν ὄρθιον ἀθλῶν
 δρόμον, ἐορτάζεις
 τὰ ἐν οὐρανοῖς ἐπινίκια.

- θεοτ. Οὐρανὸν ὁ προστάζει
 βασιλεὺς τανύσας *Job 9.8*
 60 ἐμῇ ἐν πενίᾳ ξενίζεται,
 ἐν ἀχράντφ οἰκῆσας

heirm. ε' EE 44, n. 59, Germani heirm. 2 ἡγγ. ἡμέρα P: ἡγγ. ἡ ἡμέρα EE heirm. 4

ὕμνεϊ σε P heirm. 6 καὶ δοξολογεῖ σε τὰ πέρατα P

48 ἀνελόμενος S

55 ἄθλον

νηδύι παρθένου,
ἵνα οὐρανὸς ἐναυλίσῃ με.

ὥδῃ ζ'. Ἄβυσσος ἀμαρτημάτων

f.109 f. 51 Γέγονας καλὴ προσθήκη
65 τῶν μοναστῶν τῇ ἀγέλῃ
καὶ τῇ στρατιᾷ τῶν ἀθλητῶν,
Βάκχε αἰοῖδιμε,
καλλώπισμα τῶν Χριστοῦ θεραπόντων.

Ἐλipes λαμπρὰν εἰκόνα
70 τῆς ὑψηλῆς πολιτείας
τὴν ἐν ἀπαθείᾳ σου ζῶῃν
καὶ τὸ δι' αἵματος
μαρτύριον, τὸ μακάριον τέλος.

f. 109^ν θεοτ. Ἐκλινας ἐξ ὕψους δόξης,
75 καμφθεὶς ἀπείροις σου σπλάγχνοις,
καὶ βροτῶν οὐσίαν μορφωθείς
κάλλους ἀντέδωκας
εὐπρέπειαν τῇ ἐμῇ δυσμορφίᾳ.

Is. 10.12

ὥδῃ ζ'. Ὁ τὴν κάμινον πάλαι

80 Τοῦ ἐχθροῦ τὰς παγίδας
ἐκφυγῶν εὐμηχάνως

1 Tim. 3.7

63 ἵνα ἐν οὐρανοῖς αὐλίσῃ με S

heirm. ζ' EE 44, n. 59, Germani

μου P: ἀνάγαγε, Κύριε, ἐκ φθ. τὴν ζ. μου EE

66 στραταιᾷ P

68 καλλώπισμα P

heirm. ζ' EE 44, n. 59, Germani

heirm. 4-5 Κύριε, Κύριε, ἀνάγαγε ἐκ φθορᾶς τὴν ζωὴν

heirm. 6 om. P

f. 51^ν καὶ τῆς πλάνης τοὺς θρόχους
 διαρρήξας γενναίως /
 ἐδρέψω τὸν παράδεισον.

85 Τὸ τῆς φύσεως χρέος
 ἐξ ἀνάγκης ὀφείλων,
 ἐθελούσιον κέρδος
 καὶ φιλότιμον δῶρον
 ἐλάμβανες τὸν θάνατον.

f. 110 θεοτ. Ἐξ αἱμάτων ἀχράντων,
 90 βασιλεὺ τῶν αἰώνων,
 ἀλουργίδα φορέσας
 εἰς ἐπίσκεψιν ἤλθες
 κειμένων εἰς ταπείνωσιν.

1 Tim. 1.17

ῥοδὴ ἡ. Τὸν πάλαι δροσίσαντα

f. 110^ν Σοφίαν καὶ φρόνησιν
 95 τοῦ θανάτου μελέτην ἐσχηκώς
 καὶ τὸ σπουδαζόμενον
 συμφερόντως ἐπαγόμενον ἰδών,
 χαρμοσύνη φρονήματι
 ἐτελεύτας
 100 ὥς τὴν εἰς αἰῶνα
 ζωὴν ἀντικερδαίνων.

Eph. 1.8

 Καρπὸν τῆς ἀσκήσεως
 τὴν δι' αἵματος ἁθλησιν ἐκ σοῦ
 Χριστοῦ προσδεξάμενος
 105 μεγαλόδωρος ὁ δίκαιος κριτής,

Ps. 7.12

heirm. ἡ' EE 44, n. 59, Germani
 αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας P
 100 αἰῶνας P

heirm. 4 παραδόξως τοὺς Χαλδαίους P

heirm. 8

ἑαυτοῦ σε ποιούμενος
 παραστάτην
 καὶ συγκληρονόμον
 εἰς τὴν πατρῶαν δόξαν.

Rom. 8.17

- f. 52 θεοτ. Ἡ ῥάβδος ἡ φύσᾱσα
 111 Ἰεσσαὶ ἐκ τῆς ρίζης, Μαριάμ
 ἡ μόνη ἀπόρρητον
 ἀποδείξασα ὡδίνα ἐν θροτοῖς,
 εὐωδίας ἀνέτειλε
 115 ζωῆς ἄνθος,
 δι' οὗ ὁ δυσώδης
 θάνατος ἀπηλάθη.

Is. 11.1

ῥδὴ θ'. Τὴν παρθενίαν σου, θεοτόκε

- f. 111 Ὑπερανέστηκεν
 ἐγκωμίων σεμνότητα
 120 τοῦ θίου σου, Βάκχε, ὁ ἀγὼν
 καὶ τὸ τρόπαιον τοῦ θανάτου σου.

- Τὸ πειραζόμενον
 τὸ πειράζον ἐπίστασαι,
 τῷ ἀδικουμένῳ συμπαθὼν
 125 διασκόρπισον τὸ πολέμιον.

- f. 111' θεοτ. Ὅν ἐν ἀγκάλαις σου
 θρέφος, μήτηρ, ἐβάστασας,
 νῦν ὥς δεσπότην τοῦ παντός
 ὑπὲρ λαοῦ αὐτοῦ καθικέτευε.

Job 5.8

113 ὑποδείξασα ἀγώνων S

heirm. θ' EE 45, n. 60, Andreae heirm. 4 τὸ πῶρ P

120 σου om. S

126 Ὅν: Ὁ P

127 μήτηρ P

INITIA TROPARIORUM

Ἄθειας τὴν κάμινον ὥσπερ ὄμβροις
 Ἄθλοφόρε μέγιστε, τῆς ἀληθείας
 Βάχχε θεόφρον πανόλθιε
 Γέγονας καλὴ προσθήκη
 Ἐβαπτίσθης τὸ βάπτισμα, τὸ ποτήριον
 Ἐκλινας ἐξ ὕψους δόξης
 Ἐλιπες λαμπρὰν εἰκόνα
 Ἐξ αἱμάτων ἀχράντων, βασιλεῦ
 Ἡ πρὸς αὐγὰς ἐξενέγκασα καὶ ζωῆς
 Ἡ ράβδος ἡ φύσασα Ἰεσοὶ ἐκ τῆς ρίζης
 Καρπὸν τῆς ἀσκήσεως τὴν δι' αἵματος
 Μάρτυς ἀθλητὰ πανθαύμαστε
 Ὁ Βάχχος πρόκειται δαψιλεστάτῃ τρυφῇ
 Ὅν ἐν ἀγκάλαις σου θρέφος, μήτηρ
 Ὁ ὁρῶν πάντα πέρατα ἐκ τοῦ ὕψους
 Ὁ τοῦ Κυρίου τὴν νέκρωσιν
 Οὐρανόμηκες ὕψος προκόπτων ἀνέθης
 Οὐρανὸν ὃ προστάξει βασιλεὺς τανύσας
 Πτερωθεὶς τῇ ἀγάπῃ τοῦ Ἰησοῦ
 Σοφίαν καὶ φρόνησιν τοῦ θανάτου
 Τῇ ἀσκήσει σταυρούμενος, τῇ ἀθλήσει
 Τὴν μόνην φύσεως λαθοῦσαν ἐν γυναιξίν
 Τὴν στενὴν καὶ τραχεῖαν θαδίζων
 Τὸ θεόδεκτον σκῆνος, χαῖρε πανάμωμε
 Τοῖς κρουνοῖς τῶν αἱμάτων σου, ὀσιομάρτυς
 Τὸ πειραζόμενον τὸ πειράζον ἐπίστασαι
 Τὸ τῆς φύσεως χρέος ἐξ ἀνάγκης
 Τοῦ ἐχθροῦ τὰς παγίδας ἐκφυγών
 Τῷ σκῆπτρῳ φέροντι ἐν αἰδίῳ χειρὶ
 Ὑπερανέστηκεν ἐγκωμίων σεμνότητα
 Ὑπερήφανον φρύαγμα καὶ ἀλλόφυλον ἔπαρσιν
 Ὡς ἐκ νεφέλης ἐπέφανε φαινίης

INDEX LOCORUM

<i>Ex.</i> 34.5	<i>Matth.</i> 7.13-14
<i>Ps.</i> 7.12	<i>Rom.</i> 8.17
37(38).14	2. <i>Co.</i> 4.10
102(103).5	<i>Gal.</i> 4.25
124(125).2	6.9
<i>Job</i> 5.8	6.17
9.8	<i>Eph.</i> 1.8
<i>Sap.</i> 2.4	1 <i>Tim.</i> 1.17
7.26	3.7
<i>Is.</i> 10.12	2 <i>Tim.</i> 4.7
11.1	
<i>Da. LXX.</i> 3.49	

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

<i>AASS</i>	= Acta Sanctorum
<i>AB</i>	= περ. <i>Analecta Bollandiana</i>
<i>Auctarium</i>	= Fr. Halkin, <i>Auctarium Bibliothecae Hagiographicae Graecae</i> , Bruxelles 1969.
<i>BHG</i> ³	= Fr. Halkin, <i>Bibliotheca Hagiographica Graeca</i> , troisième édition, Bruxelles 1957
<i>CPC</i>	= W. Christ-M. Paraniakas, <i>Anthologia graeca carminum christianorum</i> , Lipsiae 1871.
<i>EE</i>	= Σωφρ. Εὐστρατιάδου, <i>Ειρμολόγιον</i> , Chennevières-sur-Marne 1932
<i>EPh</i>	= περ. Ἑκκλησιαστικός Φάρος
<i>HC</i>	= Ὡρολόγιον... κατὰ τὴν ἐκπαλαί τάξιν οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τυπικὸν τοῦ τῆς Κρυπτοφέρρης μοναστηρίου..., Ἐν Ρώμῃ 1677.
<i>MR</i>	= Μηναῖα τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ. I-VI. Ἐν Ῥώμῃ 1888-1901.
<i>PG</i>	= J. P. Migne, <i>Patrologiae cursus completus. Series graeca</i> , Paris 1857-1906.
<i>VVr</i>	= περ. <i>Vizantijskij Vremennik</i> .

SUMMARY

St. Bacchus the Younger was born in Maiouma, Palestine, ca. A.D. 770. His father, previously a Christian, was converted to Islam whereas his mother was a *crypto-Christian*. After his father's death, Bacchus was baptized a Christian in the *laura* of St. Saba and received the name of Bacchus. When his faith revealed itself to the Moslems he defended it in front of the Arab ruler of Palestine, and then he was tortured to death by decapitation.

The new documents we examine here are as follows: the *Epitome* of cd. Athen. 2108, the *Memory* of the Saint in the Palestinian-Georgian *Calendar* of Sinait. Georg. 34 and the hymnographical texts (fragments of the *Acolouthia* of St. Bacchus the Younger). Our conclusion is that there was a former historical narration about the Saint, who was decapitated in 787/8 by order of Harthama, the Arab ruler of Palestine at the time. There are also examined a miniature and a wall-painting depicting St. Bacchus.

Finally, a recension of the *Acolouthia* of St. Bacchus is published on the basis of three Mss.